

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут права ім. І. Малиновського
Кафедра державно-правових дисциплін

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра

на тему:

**Легалізація проституції в Україні як фактор попередження
злочинності: міжнародний досвід**

Виконала студентка 6 курсу, групи МП-63
спеціальності 081 Право

Ковальчук Анастасія Ігорівна

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри державно-правових дисциплін

Стрельбіцька Л.Я.

Рецензент:

адвокат, викладач кафедри цивільно-правових
дисциплін

Орловська Я.Б.

Роботу допущено до захисту на засіданні кафедри державно-правових
дисциплін (протокол №__ від «__» _____ 2020р.)

Завідувач кафедри _____

Острог – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРОСТИТУЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ.....	7
1.1. Історичі передумови виникнення та становлення проституції.....	7
1.2. Поняття та ознаки проституції. Детермінанти проституції.....	15
1.3. Характеристики осіб, які займаються проституцією та втягнуті у проституцію.....	24
Висновок до Розділу I.....	31
РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРОСТИТУЦІЇ В УКРАЇНІ.....	35
2.1. Врахування закордонного досвіду легалізації проституції.....	35
2.2. Позитивні та негативні сторони легалізації проституції в Україні: ...	43
2.3. Превентивні заходи протидії проституції в Україні.....	51
Висновок до Розділу II.....	57
РОЗДІЛ III. ПРОСТИТУЦІЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	59
Висновок до Розділу III.....	67
ВИСНОВОК	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проституція – це соціальне явище, що характеризується наданням сексуальних послуг винагороду. В Україні проституція є адміністративним правопорушенням, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 181¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення. До 2006 року заняття проституцією було кримінально-караним діянням, однак було декриміналізовано на підставі Закону України «Про внесення змін до кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією» (Закон № 3316-IV від 12.01.2006). Одним з аргументів невизнання проституції злочином є факт згоди повії на вчинення дій сексуального характеру та повага до вільного вибору індивідом партнерів для статевих зносин. Однак, варто зазначити, що оплатність вчинюваних дій, по суті, є формою прихованого примусу.

Проституція належить до числа явищ, однозначного ставлення до якого немає не тільки в рамках регіональних спільнот (наприклад, в Європейському Союзі), а й на світовому рівні. Загалом можна виділити країни, в яких: проституція заборонена і заняття нею переслідується (Україна, Білорусь, Литва); проституція заборонена, але переслідуються клієнти (Швеція, Норвегія, Ісландія); проституція дозволена і регламентується, включаючи будинки розпусти (Німеччина, Швейцарія, Австрія, Нідерланди).

Сутенерство та заняття проституцією є антисоціальними явищами. Однак, все частіше увага акцентується на тому, що проституцію все ж варто легалізувати. Прихильники цієї позиції на її підтримку наводять ряд аргументів, серед яких державний контроль галузі сексуальних послуг, зменшення рівня безробіття та суттєве поповнення державного бюджету.

Ті, хто заперечують легалізації проституції, вважають, що це порушує принцип, зазначений в ст. 3 Конституції України, відповідно до якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в

Україні найвищими соціальними цінностями, а торгівля власним тілом і втягнення осіб в таку діяльність суперечить моральним засадам суспільства, що і обґрунтовує визнання останнього кримінальним правопорушенням та поміщення його в розділ XII Кримінального кодексу України «Злочини проти громадського порядку та моральності».

В Україні проституція є проблемою, яка потребує вирішення. Ставлення до цього питання в суспільстві є неоднозначним: ми неодноразово спостерігаємо марші протесту повій, які вимагають визнати проституцію легальною зазначаючи, що секс-бізнес – це тяжка робота, а повії мають такі ж права, як і усі працюючі; інші ж зазначають, що легалізація проституції є вдалим рішенням для поліпшення економічної ситуації в державі; натомість більшість все ж категорично проти прийняття такого рішення, адже вважають, що легалізувати проституцію фактично означає поставити клеймо на моральних та духовних принципах суспільства.

Метою даного дослідження є з'ясування сутності та особливостей проституції як соціального явища, а також пошук та створення дієвих шляхів та методів запобігання поширенню проституції, визначення переваг та недоліків легалізації проституції

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких **завдань**:

- з'ясувати зміст та сутність поняття «проституція» та встановити її специфічні ознаки як соціального явища;
- проаналізувати історичний розвиток проституції.
- вивчити та порівняти досвід зарубіжних країн щодо врегулювання проституції;
- встановити чинники, які сприяють поширенню проституції;
- розробити шляхи запобігання проституції;
- визначити переваги та недоліки легалізації проституції.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в суспільстві щодо розв'язання питань попередження проституції шляхом її легалізації.

Предметом дослідження є легалізація проституції в Україні як фактор попередження злочинності, а також міжнародний досвід у цій сфері.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети, з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, у роботі були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. *Діалектичний метод* використовувався для з'ясування змісту та сутності поняття «проституція», а також визначення причин виникнення вказаного явища. *Метод порівняння* дозволив зіставити ставлення до проституції в різних країнах світу та підходи до її легалізації. Використання *формально-юридичного методу* дало змогу проаналізувати зміст нормативно-правових актів, зокрема Конституції, законів України та міжнародних нормативно-правових актів. За допомогою *формально-логічного методу* вдалось визначити кримінологічні особливості осіб, які займаються проституцією. *Статистичний метод* дозволив систематизувати зібрані дані та узагальнити їх.

Джерельною основою дослідження стали як і законодавство України, а також міжнародні нормативно-правові акти, зокрема, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний Кодекс України, Проект закону України «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів», Загальна декларація прав людини, Конвенція ООН про права дитини, Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами, Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами, Конвенція про захист прав та основоположних свобод, а також роботи науковців вітчизняної юриспруденції, радянських учених та правознавців сучасності, таких як: Ю. В. Александров, Ю. М. Антонян, О. М. Бандурка, Я. І. Гілінський, В. М. Куца, В. О. Морозова, О. І. Остапенко, А. Литвинов, І.Кон, Т.А. Шевчук, А.Ю. Габрелян, А.А. Небитов, І.А. Голосенко, Д.О. Назаренко та ін. Окрім

того, в основу роботи покладалися іноземні публікації щодо міжнародного досвіду у сфері регулювання проституції.

Наукова новизна дослідження й отриманих результатів. В юридичній науці вже неодноразово мало місце дослідження та аналіз такого явища як проституція, причини її виникнення, а також визначення правового статусу такої діяльності на законодавчому рівні. На відміну від інших, дане дослідження є комплексним, тобто дозволить визначити сутність такого явища як проституція, а також проаналізувати причини виникнення та визначити можливі шляхи попередження проституції, визначення способів запобігання проституції та визначення переваг та недоліків легалізації проституції.

Структура роботи обумовлена метою та завданнями, поставленими для її досягнення. Отож, кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел та літератури. Вступ розкриває загальну спрямованість дослідження, а також визначає мету, завдання, стан розробки проблеми та джерела, які є теоретичною основою роботи. Розділ I присвячений визначенню поняття «проституція» та з'ясуванню його сутності (ознак), причин виникнення, а також історичний огляд виникнення та розвитку такого соціального явища як проституція. Окрема увага приділяється характеристиці особи, яка займається проституцією, зокрема, виділено її кримінологічно-значущі особливості. Розділ II зосереджений на вивченні міжнародного досвіду у сфері боротьби із проституцією як явища, яке супроводжує злочинність. Розглянуто переваги та недоліки «шведської моделі легалізації проституції». Окрім того, Розділ II присвячений питанням з'ясування факторів попередження проституції та визначення переваг та недоліків легалізації проституції. Таким чином, загальний обсяг наукової роботи складає 82 аркуші, з яких вступ охоплює 4 сторінки, перший розділ – 31 сторінка, другий розділ – 28 сторінок, третій розділ – 7 сторінок, висновок – 6 сторінок, список використаних джерел – 12 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ПРОСТИТУЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

1.1. Історичі передумови виникнення та становлення проституції

Проституція в сучасному світі – це явище досить суперечливе: існують держави, у яких проституція легалізована і повністю контролюється органами державної влади (Угорщина, Нідерланди, Греція), а є і ряд держав, які відверто протестують проти її легалізації та визнають проституцію правопорушенням (Україна, Румунія, Азербайджан), в тому числі і кримінальним.

Проституція як явище являє собою проблему, яка виникла не сьогодні, не вчора і навіть не сто років тому. Як відомо, проституцію називають «найдавнішою професією», яка з'явилась ще за часів стародавніх цивілізацій (наприклад, у Вавилоні проституція вважалась священною і згідно із законом кожна «вавилонська жінка повинна була хоча б раз на рік з'явитися у храмі Мілітти і віддатися якомусь чужинцеві за гроші»¹), але конкретної дати її зародження не відомо і навряд чи ми її дізнаємось, оскільки панує думка, що проституція існує разом з появою людини та існуватиме доти, доки сильніший буде підпорядковувати своїй волі слабших.

Першим, хто легалізував проституцію, вважається Солон (близько 640 до н. е. – 558 до н. е.) – знаменитий афінський законодавець, який ввів податок на «користування жінками, готовими до надання послуг», яких він купував та пропонував для загального користування².

Саме із Солоном пов'язують інституціоналізацію проституції, тобто виділення її як певного соціального явища. Ставши архонтом, тобто вищою посадовою особою, крім глибоких соціально-економічних реформ, він з метою боротьби з падінням моралі, для захисту і попередження подружньої невірності провів реформу шлюбного законодавства. Зокрема, він «заснував

¹ Габрелян А. Ю. Доцільність легалізації проституції в Україні: аргументи «За» / А. Ю. Габрелян. // Сучасні питання економіки і права. – 2018. – №2. – С. 137

² Блох И. История проституции / Блох И. – Санкт-Петербург: Аст-Пресс, 1994. – С. 10.

своєрідну «релігійну поліцію» (гінекоменов «наглядачів за жінками»), заснував доктеріони – публічні будинки, що знаходяться під контролем держави і заснував фіксовану плату за відвідування – 1 обол (1/6 драхми, 0,73 г. срібла)»³. У Стародавній Греції розрізнялися 3 види публічних жінок: «диктеріади» (жінки публічних будинків), «авлетріди» (чужинки, які брали участь у святах, а потім віддавалися за плату) і «гетери» (освічені повії, «подруги» видатних людей, державних діячів)⁴.

В римському праві проституція пов'язана з такими поняттями як «guaeustuosa» (одна з тих, які охоче заробляють), «prostibulum» (що означає «стояти перед публічним будинком»), «menetrix» (жінка, яка займається своїм ремеслом в більш пристойних місцях і в більш пристойній формі)⁵.

Цікавим є факт, що римські юристи дотримувались позиції, що одержання плати за статевий акт ще не є проституцією, оскільки, на їхню думку, грошова винагорода не є сутністю проституції і не є ганебною. Крім того, повію в римському праві потрібно відрізнити від таких понять як «concubina» (жінка, яка живе з неодруженим чоловіком і у всіх відношеннях, крім узаконення стосунків, займає положення дружини) та «pellex» (наложниця)⁶.

Загалом у найдавніші часи проституція фактично була «поза законом». Жінки, які займалися такою діяльністю, не переслідувалися, а статеві стосунки з нею не визнавалися адюльтером (фр. *adultère* – подружня зрада, перелюб). Спокушанням («*stuprum*») називались статеві відносини з незаміжніми дівчатами, із вдовами, а також з хлопчиками і чоловіками. Головне, що бралось до уваги, – це «спадковість і недоторканність сім'ї»⁷. Секс за гроші, винагороду (головним чином із жінкою) не ставив під

³ Небитов А.А. Еволюція форм сексуальної експлуатації жінок у Стародавньому світі. / А.А. Небитов // Науковий вісник Національної академії Внутрішніх справ. – 2015. – №1. – С. 285–295

⁴ Кравець В. Проблеми міжстатевих та шлюбно-сімейних стосунків у Античній Греції / В. Кравець. // Україна - Європа - Світ. – С. 81.

⁵ Секс в храмі: чого нас позбавило християнство [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://was.media/uk/2017-09-12-seks-v-hrami-chogo-nas-pozbavilo-hristijanstvo/>.

⁶ Дюпуи Е. Проституція в древности / Е. Дюпуи // – Кишинев : Logos, 1991. – С.23

⁷ Дюпуи Е. Проституція в древности / Е. Дюпуи // – Кишинев : Logos, 1991. – С.56

небезпеку чистоту крові сім'ї та у жодному разі не компрометував майбутню дружину (її цнотливість).

Разом із тим все ж не можна не згадати певні обмеження, які були передбачені для осіб, які займалися проституцією. Загалом ці особи розглядалися як негідні громадяни – «*probrosae*».

Згідно із законом Августа про шлюб, «повії не мали права вступати в шлюб з вільнонародженими громадянами. Крім того, за едиктом претора, на них накладалося клеймо ганьби, «*infamia*», що означало повне позбавлення громадянських прав»⁸. Однак зазначені обмеження були в більшості формальними. Більше того, якщо повія виходила заміж, клеймо ганьби з неї знімалося.

Однак з часом влада зрозуміла, що від цієї діяльності можна отримати і матеріальний зиск: був запроваджений податок на «торгівлю тілом». Перше документальне підтвердження сплати такого податку відноситься до періоду правління Нерона, але офіційно оподаткування проституції було узаконено при Калігулі⁹.

Вчений Небитов А.А., кандидат юридичних наук, який розглядав проституцію як вид сексуальної експлуатації, вказував, що «виділяють три історичні форми існування сексуальної експлуатації: проституцію гостинності (притулку), культову (яку ще називають «релігійна», «ритуальна», «сакральна», «священна», «храмова») проституцію, легальну (політичну або узаконену, тобто таку, яка повністю контролюється владою та підпорядкована їй) проституцію. Перші дві форми, за твердженням Небитова А.А., не можуть належати до проституції в повному розумінні цього слова, оскільки вони регулювалися звичаями, правилами поведінки, релігійними культами й санкціонувалися панівною мораллю»¹⁰. Тобто, не виконати правила гостинності господарем в частині пропозиції гостеві, наприклад,

⁸ Сергеенко М. Жизнь древнего Рима [Електронний ресурс] / М. Сергеенко // Пб.: Издательско-торговый дом «Летний Сад»; Журнал "Нева". – 2000. – Режим доступа до ресурсу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Serg/.

⁹ Дюпуи Е. Проституция в древности / Е. Дюпуи // – Кишинев : Logos, 1991. – С.28

¹⁰ Небитов А.А. Еволюція форм сексуальної експлуатації жінок у Стадродавньому світі. / А.А. Небитов // Науковий вісник Національної академії Внутрішніх справ. – 2015. – №1. – С. 289

своєї доньки або сестри вважалось більш ганебним та таким, що суперечить пануючій на той час моралі, аніж заняття проституцією, яка фактично здійснювалась під час такої «гостинності».

«Проституція гостинності» виникла із стародавньої традиції прийняти гостя якнайкраще. Глава сім'ї (господар) повинен був запропонувати гостям усе найкраще, що мав він та його родина: їжа, посуд, ліжко та згодом дружину або дочку¹¹.

Такий звичай згадується і в біблійній міфології: «Лот, намагаючись захистити гостей (ангелів), що зупинилися в нього на нічліг, від розлючених селян, запропонував останнім невинність своїх двох дочок»¹².

Наступний вид проституції, описаний Небитовим А.А., релігійна проституція. Важко заперечити той факт, що релігія у стародавні часи відігравала надзвичайно важливу роль як і в житті окремої людини, так і на рівні держави. Усі події, явища, катаклізми, хвороби тощо пояснювалися волею богів. Саме тому люди всіляко намагалися задобрити «небесних жителів». Саме з цього часу таке явище як проституція набуває статусу релігійного культу.

Релігійна проституція (за Небитовим А.А.) поділялася на два види: однократна (на честь конкретного божества) та постійна. «Перший різновид релігійної проституції був пов'язаний із принесенням у жертву божеству цнотливості дівчини, яка, поєднуючись із тілесним символом божества (наприклад, штучно виготовленим чоловічим статевим органом), позбавлялася своєї невинності. Роль такого божества могли також виконувати жерці, правителі та навіть незнайомі чоловіки. Так, у Стародавньому Вавилоні кожна вавилонянка зобов'язана була раз у житті прийти до храму Венери, щоб там віддатися іноземцю. Гроші, виручені цими тимчасовими повіями, надходили до вівтаря богині, а звідти – до кишень

¹¹ Ломброзо Ч. Женщина, преступница и проститутка / Ч. Ломброзо, Г. Ферро // Гениальность и помешательство. – Ростов н/Д, 1997. – С.107

¹² Реньо Ф. Проституция. Историческое развитие и современное состояние проституции / Ф. Реньо. – М. : Л. О. Крумбюгель и Н. Н. Худяков, 1907. – С.233.

жерців»¹³. Подібні культу існували в Єгипті, Фінікії, Карфагені, Вірменії, Персії, Палестині. «На Малабарських островах наречену раджі віддавали на три дні верховному жерцеві, а вже потім – своєму чоловіку»¹⁴.

У Вірменії «богинєю проституції» була Анаїс, храм якої нагадував храм Мелітти у Вавилоні. Вхід у храм було дозволено лише іноземця.

Сучасна європейська проституція (за класифікацією Небитова А.А. – політична проституція) зародилась на узбережжі Середземного моря, яке було важливим транзитним шляхом та центром торгівлі. З огляду на велике значення такого центру, там зародилася і легальна (політична) проституція. «Завезені до Греції з різних країн Азії та Сходу культу Адоніса, Венери, Вакха, Пріапа призводили до занепаду моралі. Бажаючи зберегти сімейне життя від цього впливу, Солон у 594 р. до н. е. санкціонував відкриття за рахунок держави диктеріонів (порнейонів) – прототипів публічних будинків, у яких утримували спочатку азійських рабинь, а згодом – гречанок із маргінальних і малозабезпечених верств населення»¹⁵.

Загалом проституція була способом задовольнити бажання чоловіків і обмежити позашлюбні статеві стосунки із заміжніми жінками.

Збільшення популярності таких місць дало поштовх державі дозволити відкриття подібних закладів будь-якій приватній особі, яка б певну частку свого доходу віддавала державі, іншими словами – встановлювались податки на зайняття такою «комерційною діяльністю».

Для таких закладів було розроблено «статут, який обмежував права повій, наказуючи їм проживати лише у встановлених місцях, носити визначений одяг. Їм було заборонено брати участь у святах разом з іншими, заміжніми жінками. Для контролю та нагляду у цій сфері призначався

¹³ Небитов А. А. Запобігання сексуальній експлуатації на загальносоціальному рівні / А. А. Небитов // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . - 2019. - № 1. - С. 37. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2019_1_7

¹⁴ Дюпуи Е. Проституція в древности / Е. Дюпуи. – Кишинев : Logos, 1991. – С.179

¹⁵ Гарасимів Т. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки: філософсько-правовий вимір / Т. Гарасимів – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – С. 258

спеціальний службовець (державний чиновник), який стежив за виконанням встановлених для повій правил – едил»¹⁶.

Наступним цікавим періодом є, звичайно ж, епоха Середньовіччя.

Релігійний елемент мав визначальний вплив на розвиток статевої етики вказаного періоду, а разом з тим на ставлення держави і приватних осіб до проституції і на її організацію, оскільки підпорядкування релігії і церкві, як і на Сході, так і на Заході, взагалі було в той час рівнозначно розвитку життя відповідно до вимог розуму. Але життя розвивалася в певному соціальному середовищі, а Схід і Захід виявляють в цьому відношенні як схожі риси, так і своєрідні відмінності. Останні зумовили і різні форми прояву середньовічної проституції, а також різні відносини її до так званого «соціального питання», тобто до економічного і суспільного життя.

Різноманітні ярмарки, церемонії, релігійні богослужіння в честь святих супроводжувались пишними гуляннями, які приводили народ, який бажав розваг, до різних закладів (шинків, таверн, борделів). Такі дійства і веселощі завжди закінчувалися розгулом і розпустою, а тому місцева влада приваблювала на свята якнайбільше повій, щоб попередити спокушання і насильство над «чесними жінками». «До свят, на яких у великому числі збиралися повії, належали також лицарські турніри. Лицарі часто з'являлися в супроводі розпусних жінок»¹⁷.

Варто зазначити, що у Західній Європі вже дуже рано з'явилися торговці людьми. Вони привозили всілякі дрібнички, прикраси та предмети споживання, і вивозили людський товар, який у багатьох випадках служив цілям проституції. На Сході носіями давньогрецької торгівлі рабами залишилися візантійці. Торгівля дівчатами велася також арабськими торговцями. В середні віки в торгівлі рабами брали участь венеціанці, візантійці, євреї і араби.

¹⁶ Гарасимів Т. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки: філософсько-правовий вимір / Т. Гарасимів – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – С. 261

¹⁷ Блох І. Історія проституції [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <https://culture.wikireading.ru/48659>

Особливий вид торговців дівчатами представляли у Франції «rodeurs de filles»¹⁸, що згадуються в XV столітті. Вони забирали дівчат, спочатку користувалися ними самі, а потім продавали їх. Торгівля дівчатами вже і тоді привела до типового «бордельного рабства», аналогічного тому, що ми бачимо тепер.

В той час великого поширення набули такі види діяльності, які сприяли проституції, як звідництво та сутенерство, що на даний час є кримінально караними.

Цікавим є факт, що розглядаючи соціальне середовище середньовічної проституції, не треба оминати увагою ту роль, яку відігравав, як би це дивно не звучало, алкоголізм (який в сучасних умовах також є фоновим для проституції явищем)¹⁹ як умова, що сприяє попиту і пропозиції проституції. Число шинків в середньовічних містах, можливо, навіть перевершувало їх число в містах сучасних. Багато усіляких таверн були справжніми розважальними закладами, тому що їх господарі самі ж запрошували дівчат «на роботу» для збільшення кількості відвідувачів.

Як вказує Н.К. Мартиненко: «В кінці XV століття в Європі з'явився сифіліс, імовірно занесений з Нового Світу, що «стало ударом» для всього інституту проституції. Борделі стали центрами розгортання страшної хвороби»²⁰.

Саме в період Нового часу ставлення до проституції повністю змінилося на негативне.

У зв'язку з цим (в період Нового часу) з XVIII століття повій реєстрували, заносили до списків і встановлювали за ними поліцейсько-лікарський нагляд. Нерідко влада намагалася боротися з проституцією як

¹⁸ Блох И. История проституции [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <https://culture.wikireading.ru/48659>

¹⁹ Світлична Ю. О. Фонові для злочинності явища як індикатор криміногенної обстановки в регіоні. / Ю. О. Світлична // Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції / Ю. О. Світлична. – Харків, 2018. – С. 7

²⁰ Мартыненко Н.К. Сифилис как главная причина начала регламентации проституции в России в середине XIX века / Н.К. Мартыненко // Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева. – 2010. – 49. Електронний ресурс] /– Режим доступу до ресурсу <https://cyberleninka.ru/article/n/sifilis-kak-glavnaya-prichina-nachala-reglamentatsii-prostitutitsii-v-rossii-v-seredine-hih-veka/viewer>

явищем, повністю забороняючи її і піддаючи повій суворим покаранням (як наприклад Марія-Терезія в Австрії), але результату це не давало.

Однак саме в Новий час проституція розквітає, оскільки слабшає християнська мораль, починається епоха Великих географічних відкриттів, тому з'являється необхідність портових повій для обслуговування моряків. З появою найманої армії з'явилися повії, які спеціалізуються на обслуговуванні солдатів. Як правило, вони маскувалися під маркітанток.

В період Новітнього часу до середини ХХ століття склалося традиційне уявлення про проституцію як соціальне зло, маргінальне явище, а повії традиційно розглядаються як соціальний «непотріб», секс-рабині, жертви сутенерів і наркоманії, маріонетки в руках організованої злочинності. Починаючи з 80-х р.р. ХХ століття з ростом феміністичного руху і виникненням громадських організацій, що захищають права повій, з'являється новий погляд на проституцію, як на роботу або оплачувану послугу, яку слід узаконити.

В даний час ставлення суспільства до проституції формується з протиборства або об'єднання цих двох підходів. Так, в США перший погляд на проституцію підтримується організацією «WHISPER» (Women Hurt in Systems of Prostitution Engaged in Revolt), а другий – «COYOTE» (Call Off Your Old Tired Ethics), яка також діє в США ²¹.

Враховуючи вищенаведене можна дійти висновку, що в історичному аспекті ставлення до проституції на різних етапах розвитку людства було неоднозначним, однак все ж варто погодитись із тим, що проституція загалом не була контрольованою в повному обсязі. Це зумовлено тим, що підходи до визначення самого поняття «проституція» відрізнялося і на даний час таке також відсутнє. Тому необхідно звернути увагу на характері ознаки проституції, умови, за яких вона виникає, а також явища, які її

²¹ An Analysis of Individual, Institutional, and Cultural Pimping [Електронний ресурс] // Michigan Journal of Gender & Law – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/232698275.pdf>.

супроводжують, що дозволить охарактеризувати проституцію як соціальне явище.

1.2. Поняття та ознаки проституції. Детермінанти проституції.

В сучасному світі проституція зазвичай пов'язується з жінками (проститутками, повіями), які надають інтимні послуги за гроші. Однак проституція є явищем гетеро- або гомосексуального характеру і може вчинятись як і жінками, так і чоловіками. Варто зазначити, що чоловіча проституція є мало дослідженою та не обговорюється в суспільстві переважно через неоднозначне ставлення до гомосексуальності.

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» визначає проституцію як «рід занять, що являє собою вступ людей у безладні статеві стосунки за платню; продажність, безпринципність, безчесність»²². Науковці І.А. Голосенко і С.І. Голод під проституцією розуміють «регулярний продаж свого тіла або послуг різним споживачам (клієнтам) для задоволення їхніх сексуальних потреб»²³.

Вчені також зазначають, що «проституція є соціальним явищем, яке включає не лише повій та їх поведінку, а й способи і агенти організації такої діяльності та постійні споживачі проституції»²⁴. За цього підходу до проституції віднесено сутенерство та звідництво, створення та утримання борделів та будинків розпусти, патронат такої діяльності.

За твердженням Надьон О.В., «проституцією є форма позашлюбних сексуальних стосунків, яка не ґрунтується на почуттях осіб один до одного, коли одна із сторін зацікавлена в отриманні заробітку за надану послугу»²⁵.

²² Великий тлумачний словник сучасної української мови (з. Дод., допов. на CD) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. — С.1736

²³ Голосенко І.А. Социологические исследования проституции / І.А. Голосенко, С.І. Голод. – Санкт-Петербург: Петрополис, 1998. – С. 15.

²⁴ Там само.

²⁵ Проституція: соціальний аспект та кримінальний аналіз [Електронний ресурс]. – 2005. – Режим доступу до ресурсу:

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Pib_2005_4_4_28.pdf

В «Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами» вказано, що проституція є «несумісною з гідністю і цінністю людської особи і загрожує добробуту людини, сім'ї і суспільства»²⁶.

Антиморальність проституції характеризується невідповідністю такої діяльності загальноприйнятим нормам поведінки в суспільстві. Деякі науковці (зокрема, К.С.Слісаренко) визначають проституцію як «один з проявів девіантної поведінки, тобто така поведінка викликає осуд та обурення в громадськості, вона не поєднується із звичайними поглядами та суперечить уявленням суспільства про духовні та моральні цінності»²⁷.

Аналізуючи підходи до визначення поняття «проституція» можна виділити декілька загальних ознак, які характеризують це явище.

По-перше, проституцію необхідно розглядати як різновид позашлюбного інтимного зв'язку, однак варто зазначити, що така ознака не є визначальною для проституції, оскільки не всі позашлюбні «стосунки» є проституцією.

По-друге, однією з ключових ознак проституції є її публічність. Повія («жінка за викликом» або «легкої поведінки») «продає» себе невизначеній (навіть необмеженій кількості клієнтів). Але з ознакою публічності теж є деякі нюанси. Зокрема, прихована (латентна) проституція. Наприклад, використання свого тіла для надання послуг сексуального характеру з корисливою метою (отримання певних переваг, пільг, майна чи майнових прав, просування в службовій або виробничій діяльності).

По-третє, особа «виконавця». Варто зазначити, що обмежень тут немає, адже займатися проституцією може будь-хто: від неповнолітніх до пенсіонерів, як і жінки, так і чоловіки.

²⁶ Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text.

²⁷ Слісаренко К. С. Проституція як вид девіантної поведінки / К. С. Слісаренко. // Форум права. – 2012. – №2. – С. 775

По-четверте, проституцію характеризує відсутність почуттів до особи, яка «купує» сексуальні послуги. Як вже зазначалось, проституція, як різновид девіантної поведінки, ігнорує чуттєве ставлення до партнера та ґрунтується на задоволенні статевої пристрасті без загальноприйнятого морального ставлення та духовного зв'язку між партнерами²⁸.

Враховуючи наведене варто зазначити, що сьогодні світ шалено модернізується, відбувається процес всесвітньої економічної, політичної, культурної та релігійної інтеграції. Те, що ще двадцять років тому було невідомим та незрозумілим, сьогодні є звичайною річчю, без якої життя сучасної людини уявити не можливо. В контексті даної теми цікавим залишається запитання: «Яке ж місце займає проституція в цьому процесі?».

Проституція то піднімалася до рівня шанованої професії, як це було в Стародавній Греції, то піддавалася всіляким переслідуванням, як це бувало в Європі.

Історичний розвиток держав, про який вже згадувалось у попередньому підрозділі, зокрема і України, є досить парадоксальним: до проституції в одній і тій самій країні в різні періоди ставились зовсім по-різному. Чим це зумовлено? Однозначної відповіді не можуть знайти і досі.

Для порівняння візьмемо Російську імперію та Радянський Союз. В Російській імперії проституція була легалізованою. Знаменитий квиток, який через свій жовтий колір мав неофіційну назву «жовтий квиток» – був документом, який давав право легально займатися проституцією, тобто фактично посвідчував право роботи повією²⁹.

В СРСР приблизно з 1929 року починається етап жорсткого переслідування проституції. Вважалось, що проституція як соціальне явище не може існувати в соціалістичному суспільстві, з огляду на те, що для неї зникли соціальні умови. У радянських кримінальних кодексах до 1987 року

²⁸ Квітка Я. М. Девіантна поведінка як соціально-психологічна і юридична проблема/ Я. М. Квітка// Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення: матеріали міжнар. наук. Прак. конф. : у 2-х ч. Ч. 2 (м. Сімферополь 7-8 грудня 2006 р.) – С. 320

²⁹ Що таке жовтий квиток? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://answiki.org.ua/983-scho-take-zhovtyy-kvytok.html>.

були відсутні статті про проституцію, хоча фактично повії могли піддаватися переслідуванню. Відповідно, незабаром будь-яка інформація про проституцію зі сторінок преси зникає, що створює враження викорінення цього явища.

Отже, маємо одну державу, одне і те ж явище – проституція, часовий проміжок – приблизно століття, ставлення – докорінно різне. З цього можна зробити висновок, що в процесі розвитку суспільства з'являються або зникають певні умови, які впливають на виникнення проституції.

Під час обговорення причин виникнення і розвитку проституції як соціального явища зазвичай основну увагу звертають на поведінку самих повій. З приводу того, чому багато жінок і чоловіків займаються такою діяльністю, існує дві гіпотези. Соціологічне, найпопулярніше, пояснення пов'язує поширення проституції з бідністю і розвитком великих міст з великими масами населення. Тобто проституцію стимулює бідність і труднощі отримати гроші на прожиття іншими шляхами. Однак при цьому підході очевидно, що проституція розвивається тільки в містах, хоча рівень життя городян зазвичай вищий, ніж в селах, де проституції практично немає. Справа в тому, що саме в містах відбувається комерціалізація всіх сфер життя і знеособлення міжособистісних відносин, які складно приховати в замкнутому сільському співтоваристві. Крім того, в містах більше спокус, тому проституцією починають займатися не тільки ті, хто намагається заробити на звичайне життя, але і ті, хто прагне до заможного життя, не маючи можливості домогтися її іншими шляхами.

Інше пояснення, антропологічне, пов'язує заняття проституцією переважно із генетичною «запрограмованістю». Прихильники цього підходу в своїх дослідженнях зазначають, що серед повій високий відсоток людей з ознаками дегенерації³⁰. На їхню думку, «інші причини, що призводять жінок

³⁰ Гарасимів Т. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки: філософсько-правовий вимір / Т. Гарасимів – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – С. 260-262

і чоловіків до заняття проституцією, лише накладаються на антропологічну схильність»³¹.

Щоб зрозуміти причини розвитку проституції, слід звертати увагу на не тільки на повій, але і на їх клієнтів. Адже розвиток будь-яких послуг залежить як від пропозиції, так і від попиту. Відповідно до проекту закону «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів» (проект був внесений народним депутатом України Немировським А.В., однак відкликаний 12.10.2015) проституція визначається як «вид підприємницької діяльності метою якого є надання послуг інтимного характеру, вжиття особою дій чи заходів, які роблять її доступною, для виконання статевого акту дій з іншою особою на платній основі», а «повія — фізична особа — підприємець, яка надає послуги інтимного характеру, виконує статевий акт з іншою особою на платній основі»³². Варто згадати, що даний законопроект був відкликаний автором через те, що, за його словами, Україна справді не готова до таких радикальних заходів як легалізація, а що для даного законопроекту просто ще не настав свій час.

Тобто для проституції як і для інших видів комерційної діяльності (зокрема послуг) фактично притаманний закон попиту: величина попиту перебуває у зворотній залежності від ціни.

Як причини попиту на послуги повій можна виділити наступні: гарантований результат при спрощеній ситуації зближення; розвага; різноманітність; самоствердження – сексуальне і соціальне – (як показник певного достатку, статусу тощо), іноді – уникнення самотності.

Причини пропозиції можна умовно поділити на 4 групи.

По-перше, соціально-економічні причини базуються на низькому рівні життя значної частини населення та невисокою оплатою праці. На мікросоціальному рівні – це сімейна дисгармонія, нездатність забезпечити

³¹ Муравйов О. Легалізація проституції в Україні: бути чи не бути / О.Муравйов, Т.Милованов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravda.com.ua/articles/2015/10/21/7085619/>

³² Проект Закону № 3139 «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів» [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56559.

сім'ю, асоціальне середовище, поганий сімейний приклад, в тому числі неналежне виховання, антисоціальна компанія.

По-друге, морально-етичні причини кореняться в низькому моральному рівні осіб, які займаються проституцією, прагненні найбільш простим шляхом досягти матеріального добробуту та відсутність бажання працювати.

По-третє, психологічні причини полягають в тому, що певна частина осіб, які займаються проституцією, тяжіє до частоті зміни партнерів внаслідок збоченої (хворобливої) потреби сексуального самоствердження або підвищеної тривожності.

По-четверте, фізіологічні причини – це фізіологічні особливості деяких людей, що мають сильне лібідо, а також сексуальна слабкість чоловіка або жінки.

Окрім того, на нашу думку, ефект доходу клієнтів – це теж один з найважливіших чинників, який впливає на рівень проституції. Немає попиту – немає проституції (пропозиції).

До числа причин, що викликають зростання проституції, слід віднести значну роль засобів масової інформації. Сенсаційні матеріали в пресі в другій половині 80-х рр. про надприбутки «нічних метеликів» (150-200 доларів за ніч), романтичний ореол навколо цієї професії, відома повість В.Куніна «Інтердівчинка» створили своєрідну рекламу цього заняття.

Зараз важко зустріти газетний кіоск або супермаркет, в якому не було б журналів, газет з напівоголеними або оголеними жіночими та чоловічими фігурами, а також публікацій на еротичну тему. На телебаченні регулярно йдуть фільми з показом відповідних епізодів, що збудливо діють на левову частину глядачів, особливо це стосується молоді. «Взята на озброєння» рекламою західна система пропаганди різних товарів за допомогою демонстрації напіводягнених тіл.

Таким чином фактично здійснюється майже відкрита експлуатація статевого рефлексу в рекламному бізнесі. В результаті, прояви сексуальних

потреб загострюються не лише у чоловіків, а й у жінок тільки у чоловіків, а й у жінок. Недарма З. Фрейд, вивчаючи психічнохворих, прийшов до висновку, що «культурні норми і заборони, які заважають проявам природного сексуального «захоплення», штовхають деяких людей на антиморальну (девіантну) поведінку»³³. Звідси висновок: є потреба – повинна існувати можливість її задоволення.

В суспільстві панує думка, що проституція існує як результат ставлення нинішньої культури до випадкових статевих контактів. Однак, повертаючись до історичної ретроспективи проституції як соціального явища, варто зазначити, що навіть за часів безумовного та всеосяжного панування релігії не вдавалося позбавити людину її сексуальних бажань та потреб: такі не зникали, а лише пригнічувались, оскільки вступаючи в «гріховні» статеві зносини людина задовольняла свої фізичні потреби, а не духовні, тим самим надаючи перевагу земному над небесним (божественним). Тому, враховуючи наведене, можна дійти висновку, що засуджувати проституцію – можна, однак повністю ліквідувати її – ні.

Сучасні вчені, порівнюючи ступінь поширеності проституції в різних країнах, відзначають такі основні чинники: середній рівень доходів в країні, наявність або відсутність патріархальних традицій (або релігійних заборон). Там, де у жінок мало інших можливостей заробити на життя, проституція нерідко стає для них чи не єдиною можливістю вижити. Це пояснює порівняно високий рівень проституції в країнах Латинської Америки і в південно-східній Азії.

Ситуація змінюється, якщо в країні панують суворі патріархальні або релігійні норми, що регламентують поведінку жінок (така картина спостерігається в ісламських країнах, де, незважаючи на низький рівень життя, рівень проституції відносно низький³⁴).

³³ Зигмунд Фрейд. Теория психоанализа и «эго-психология» (сборник) [Електронний ресурс] / Зигмунд Фрейд – Режим доступу до ресурсу: <https://libs.ru/book/551598/read/>.

³⁴ Ислам и проституция. «Ночные бабочки» в мусульманских странах [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://islam-today.ru/obsestvo/raznoe/islam_i_prostituciya_nochnye_babochki_v_musulmanskix_stranax/.

В багатших країнах у жінок менше економічних стимулів займатися проституцією, зате у чоловіків там більше можливостей купувати такі послуги. Тому в розвинених країнах проституція теж набуває широкого поширення, але займаються нею в значній мірі не корінні громадяни, а мігранти.

Загалом фактори фінансового (економічного) характеру відіграють чиненнайважливішу роль при прийнятті рішення стати повією і в розвинених західних країнах: гроші або можливість швидкого заробітку, як правило, є основним мотивом роботи повією. При цьому не можна виключати й інші мотиви: деякі просто кажуть, що їм подобається те, що вони роблять, або що вони не можуть знайти постійної роботи в «нормальному» світі, деякі стають повіями, будучи сексуально активними, не отримують достатньої фінансової або емоційної підтримки з боку сім'ї. Інших приваблює можливість легкого заробітку, бажання пригод, примус з боку сутенерів. Проте фінансова вигода лежить в основі більшості вищезгаданих причин. Більшість повій вибирають такий вид зайнятості як альтернативу, що дозволяє домогтися бажаного рівня життя, оскільки грошова винагорода за послуги проституції, як правило, вище ніж ті, які можна отримати займаючись іншим видом діяльності.

Стан, рівень і динаміка соціальних девіацій і їх негативних наслідків, зокрема, поширення соціально-обумовлених захворювань (наркоманії, психічних розладів, туберкульозу, ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів, інфекцій, що передаються статевим шляхом та ін.), служать своєрідним відображенням соціальної дійсності, отже соціальні та психологічні чинники є вирішальними:

- соціально-економічна криза (зубожіння значної частини суспільства; масове безробіття; соціальне розшарування);
- руйнація соціокультурного середовища (втрата традицій, руйнування моральних і поведінкових правил та установок; порушення самоідентифікації особистості, панування цинізму і соціальної несправедливості);

- втрата життєвих орієнтирів, зміна культури статевих відносин (комерціалізація інтимної сфери, ранні сексуальні відносини, незахищений секс і безладні статеві зв'язки);
- тотальна пропаганда проституції, наркотиків в кіно, у мережі Інтернет та соціальних мережах, а також засобами масової інформації та шоу-бізнесом.

Окрім того, аналізуючи причини існування проституції, перш за все треба говорити про стан сімейних відносин. Там, де шлюби стійкі і людей пов'язує любов, а не тільки вигода, в проституцію втягується значно менше одружених чоловіків та заміжніх жінок. Якщо ж росте кількість розлучень, сімейних конфліктів, а також збільшується вік укладання шлюбу, проституція отримує «сприятливе» підґрунття для свого розквіту³⁵.

За даними Міністерства Внутрішніх справ, лідирують за кількістю виявлених повій такі області: найбільше «жриць кохання» в 2019 році виявили в Одеській області – тут були виявлені 229 повій, які траплялися 626 раз. «Почесне» друге місце – Дніпропетровська область, де піймалися 102 повії 102 та зафіксовано 182 правопорушення. 77 повій, які були затримані 106 разів, «працюють» в Херсонській області. Загалом за 2019 рік виявлено 913 осіб, які вчинили адміністративне правопорушення за статтею «Заняття проституцією»³⁶.

У той же час, дослідниця антропології сексуальності Дафна Рачок каже, що «сьогодні є тенденція до збільшення кількості залучених до секс-індустрії, у першу чергу, через війну на Сході. Адже багато жінок з Донецької та Луганської областей опинились у майже безвихідній ситуації: нестача продуктів та інших необхідних товарів, неспроможність прогодувати себе й, особливо, дітей, фактична неможливість знайти стабільне джерело

³⁵ Упродовж року Нацполіція виявила 189 злочинів у сфері торгівлі людьми [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://mvs.gov.ua/ua/news/21422_Uprodovzh_roku_Nacpoliciya_viyavila_189_zlochiv_u_sferi_torgivli_lyudmi.htm.

³⁶ Упродовж року Нацполіція виявила 189 злочинів у сфері торгівлі людьми [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://mvs.gov.ua/ua/news/21422_Uprodovzh_roku_Nacpoliciya_viyavila_189_zlochiv_u_sferi_torgivli_lyudmi.htm.

прибутку — ці фактори призводять до того, що жінки починають займатися проституцією»³⁷.

«Після початку збройного конфлікту на Донбасі секс-працівниць в цьому регіоні практично не побільшало, 93 відсотки з них практикувало комерційний секс і до початку війни в східній Україні. Про це свідчать результати дослідження «Вплив збройного конфлікту на Сході України на працівниць комерційного сексу». Опитування проводила Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ) разом з благодійною організацією «Легалайф-Україна», яка об'єднує секс-працівників та відстоює їхні прав. Подібне опитування проводилося в Україні вперше»³⁸.

1.3. Характеристики осіб, які займаються проституцією та втягнуті у проституцію

Проституція загалом характеризується як соціально-негативне явище, що включає в себе сукупність аморальних адміністративно і кримінально караних проявів, пов'язаних з отриманням матеріальної вигоди із здійснення статевих актів, вчинених з різними особами за заздальгедь обумовлену винагороду, а так само поведінка, спрямована на забезпечення такої діяльності.

Зв'язок проституції і злочинності виражається в кримінальному характері дій, що забезпечують проституцію (утримання місць розпусти і звідництво), у протиправному характері самої проституції, що є однією з детермінант злочинності, а також в тому, що спосіб життя осіб, які займаються проституцією тісно пов'язаний з вчиненням супутніх злочинів:

³⁷ Рачок Д. Секс-робота и все-все-все: принципы и внедрение легализации и декриминализации [Електронний ресурс] / Дафна Рачок // Гендер в деталях – Режим доступу до ресурсу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/seksualnist/sex-rabota-i-vse-vse-vse-printsipy-i-vnedrenie-legalizatsii-i-dekriminalizatsii-134877.html>

³⁸ В Україні вперше дослїдили секс-працю в зонї конфлікту на Донбасї [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-D0%B2%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B5-%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8E-%D0%B2-%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D1%96-BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D1%83-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B1%D0%B0%D1%81%D1%96/a-52130099>

нанесення тілесних ушкоджень різних ступенів тяжкості, зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, зараження венеричними хворобами, торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, а також вчинення злочинів, пов'язаних з наркотиками, приховуванням злочинів, співучастю в крадіжках, розбійних нападах тощо.

Особа, яка займається сутенерством або втягненням осіб в заняття проституцією є центральною фігурою в аналізі складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 303 КК України. Для визначення його кримінологічних характеристик необхідно звернутися до його соціального статусу як індивіда і юридичного обґрунтування його особливостей.

«Проблема особистості злочинця розглядається з точки зору загальних соціальних знань про людину. Розглядаючи поняття «особистість», варто відзначити, що воно невіддільне від соціалізації. Зокрема, це якості, які пов'язані з внутрішнім світом порушника, ступенем його обізнаності, комплексом емоційних, вольових та інтелектуальних якостей, а також визначаються у зв'язку з закономірностями неправомірної поведінки людини і її співвідношення з масовими явищами»³⁹.

Як правило, кримінологічний портрет особистості професійного злочинця можливий тільки за допомогою всіх ознак, характерних для нього як індивіда. Також варто зазначити, що співвідношення між особистими позитивними та негативними якостями дає можливість скласти уявлення про здатність особи вчиняти протиправні дії.

До загальних ознак варто віднести: вік; стать; соціальний статус; освіта; професію; роль в соціумі та інше. Самі по собі перераховані ознаки не можна визначати як криміногенні хоча б тому, що вони характерні фактично для кожної людини і не можуть визначати її як злочинця. У зв'язку з цим може виникнути відповідне запитання: в який момент можна говорити про

³⁹ Особистість злочинця як об'єкт психологічного дослідження. // Вісник Національного університету оборони України. – 2015. – №1. – С. 113

особу як злочинця і вказані ознаки є кримінологічно значущими? Однозначної відповіді на це запитання немає, оскільки на практиці дуже важко встановити, коли саме, яка подія або інший фактор спричинили антисоціальні зміни в свідомості злочинця та «направили» його на кримінальний шлях.

Виділяють також і спеціальні ознаки. Вони відображають ступінь і характер суспільної небезпеки злочинця: кримінально-правові; соціально-демографічні; морально-психологічні⁴⁰.

Соціально-демографічну характеристику особистості злочинця, який вчинив сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією, необхідно розпочати з такого критерію, як стать особи. Здійснивши аналіз осіб, які вчиняють вказаний злочин (за матеріалами вивчених судових рішень за 2018 — 2020 рр. (72 рішення), слід зазначити, що в більшості випадків — це чоловіки, однак це не означає, що жінки не беруть участі в скоєнні даного злочину. Більше того, чоловіки та жінки у вчиненні злочину, передбаченого ст. 303 КК України, «впевнено йдуть на рівних». В основному в чоловічих соціальних групах жінка завжди намагається своєю поведінкою довести свою відповідність вимогам і правилам цього середовища. Таким чином, вона повинна бути більш жорстокою і цинічною, ні в якому разі не дати підстав вважати себе слабкою, коли в соціальній групі переважає культ фізичної і психологічної сили.

За національністю особистості злочинця і його етнічною приналежністю, то, згідно із вивченою статистикою, це представники української національності, але деякі з них є вихідцями з країн Закавказзя, а також представники інших слов'янських держав (Росія, Білорусь), а також євреї.

Як вказує Небитов А.А.: «Аналізуючи осіб, які займалися сутенерством, спостерігається така статистика: спочатку такі громадяни займають дрібні посади або посади середньої величини, що дозволяють їм

⁴⁰ Там само.

досить довго приховано здійснювати незаконні дії. Недостатність коштів штовхає багатьох людей на протиправні дії. Вони не беруть до уваги, що існує безліч законних методів добитися добробуту. Однак, варто зазначити, що такі особи характеризуються вмінням вдало маніпулювати людьми, застосовуючи різні психологічні прийоми (переконання, примус, залякування). Не менш важливими є здатність швидко адаптуватись до зміни обстановки та вміння швидко приймати рішення»⁴¹.

Таким чином, сутенером є особа, яка контролює діяльність проститутки, свідомо сприяє і допомагає здійсненню такої діяльності або виконує роль посередника між проституткою та клієнтом. За це сутенер отримує частину доходів.

Поряд із розглянутим вище поняттям існує термін «звідництво», який хоч і схожий із сутенерством, однак повністю не тотожний йому. Звідництво, згідно з Конвенцією Генеральної Асамблеї ООН, прийнятою в 1949 році, «Про боротьбу з торгівлею людьми та використанням проституції третіми особами», кваліфікується як «кримінальне діяння міжнародного характеру»⁴².

«Звідник – це також сутенер, але задокументований на одному випадку. Ними, наприклад, стають адміністратори чи власники саун, масажних салонів, таксиста тощо»⁴³. Однак, відслідкувати такі поодинокі випадки досить складно, адже не може кожен таксист (наприклад) розглядатися як потенційний звідник. Отже, одним з основних напрямів діяльності сутенера є підбір та оцінка жертв. В доктрині «жертва – це людина або певна спільність людей в будь-якій формі або їх інтеграції, яким злочином заподіяно моральну, фізичну або матеріальну шкоду»⁴⁴.

⁴¹ Небитов А. А. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією / А. А. Небитов. // Юридичний часопис Національної академії Внутрішніх справ. – 2014. – №1. – С. 39

⁴² Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text.

⁴³ Кримінальну відповідальність несуть лише треті особи [Електронний ресурс] // Репортер – Режим доступу до ресурсу: <https://report.if.ua/polityka/Kryminalnu-vidpovidalnist-nesut-lyshe-treti-osoby/>.

⁴⁴ Гура С. О. Психологічні обособленості віктимної поведінки [Електронний ресурс] / С. О. Гура – Режим доступу до ресурсу:

Віктимність – це «об'єктивно притаманна кожній людині, обумовлена наявністю злочинності в суспільстві, потенційна здатність особи в силу своїх біофізіологічних, морально-психологічних властивостей, виконання деяких соціальних ролей, або приналежність до певних груп соціального або виробничого ризику, ставати в конкретній обстановці жертвою злочину»⁴⁵.

Насправді, жертвою від сутенерства або втягнення в заняття проституцією може стати кожен, однак варто зазначити, що «значно привабливими» для сутенерів є особи, які мають особливості.

Варто згадати про такі типи жертв:

1. «жертви, які не пов'язані між собою»⁴⁶;
2. «необережні (необачні) жертви, які дають привід для переслідування»⁴⁷;
3. «біологічно слабкі жертви»⁴⁸: наприклад, люди похилого віку, підлітки й інші, хто через свій фізичний стан є «приманкою» для злочинців (люди із фізичними вадами, ті, хто страждає психічними хворобами і не усвідомлює характеру своїх дій).

Вважається, що проституція є результатом взаємодії середовища і людини в певних умовах. При цьому визначаються такі взаємодії: зовнішнього і внутрішнього (середовища і людини); взаємодії економічних, соціальних, духовних та інших умов (основних сфер) життя людей; взаємодії між собою різних характеристик цих людей (потреб, інтересів, ціннісних орієнтирів, правових установок і т.д.). Як вказує Е.В. Кунц: «При вивченні такої складової детермінант проституції як соціальне середовище необхідно

http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6062/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%B3%D1%83%D1%80%D0%B01.pdf.

⁴⁵ Чаплак Я. В. Віктимність як соціально-психологічна проблема сучасності [Електронний ресурс] / Я. В. Чаплак, Г. В. Чуйко – Режим доступу до ресурсу: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v10/i28/43.pdf>

⁴⁶ Марисюк К. Б. Типи жертв злочинів [Електронний ресурс] / К. Б. Марисюк // Навчально-науковий інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка». – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://loads/vnulpurn_2015_824_74.pdf.

⁴⁷ Шевченко Л. О. психологічні характеристики віктимної особистості [Електронний ресурс] / Л. О. Шевченко // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://files.visnikkau.org/200001350-be6f7bf698/Visnyk5_23.pdf.

⁴⁸ Цимбал Ю. Ю. Психологічна детермінанти формування «комплексу жертви» / Ю. Ю. Цимбал. // Національна академія Внутрішніх справ. – 2012. – №1. – С. 1051.

виділяти найбільш гострі фактори в основних сферах життєдіяльності: економічної, соціальної і духовної»⁴⁹.

У комплексі соціально-економічних чинників, що обумовлюють існування проституції необхідно виділити: економічні потрясіння, безробіття, різку диференціацію населення за рівнем матеріальної забезпеченості, низький рівень життя досить великої частини населення і, перш за все – молоді, криза сімейних стосунків, зростаюча кількість розлучень, поглиблення соціальних, в тому числі і міжнаціональних конфліктів в суспільстві, яке позначається на міграції населення (наприклад, вже загаданий вище збройний конфлікт на Донбасі).

Крім цього, супутніми (але не визначальними) факторами, які характеризують осіб, які постраждали від сутенерства, є раннє залучення до статевого життя, куріння і вживання спиртних напоїв або наркотиків, бродяжництво, ухилення від навчання та роботи, венеричні захворювання, прямий негативний вплив батьків і осіб, їх замінюють (наприклад, аморальна поведінка батьків, відсутність належного виховання, насильство в сім'ї), неправильна оцінка негативної поведінки однолітків тощо.

Поряд із вищевказаними особливостями важливе значення мають мотиви, які спонукають (підштовхують) до заняття проституцією: корисливий мотив (в основі якого лежать меркантильні потреби) і некорисливий мотив (в основі якого – потреба в самоствердженні, сексуальні потреби та ін.).

На жаль, не рідко зустрічаються і випадки, коли жертви є латентними. Як вказує Б.М. Головкін: «Жертва латентного злочину – це невідома для уповноважених державних органів фізична чи юридична особа, якій фактично заподіяно шкоду протиправним посяганням, а також відома особа, що офіційно не визнана потерпілим. Латентний стан жертви злочину визначається двома ознаками: невідомістю для органів державної влади,

⁴⁹ Кунц Е. В. Криминологические и уголовно-правовые аспекты проституции / Е. В. Кунц // Вестн. Челябинск. гос. ун-та. – Вып. 1. – Т. 9. – 2003. – С. 58

уповноважених здійснювати кримінальне провадження, або ж відомістю, однак офіційним невизнанням її у передбаченому законом порядку потерпілим від злочину»⁵⁰.

Не рідко викликають осуд у суспільстві так звані «шлюби по розрахунку» або, наприклад, шлюбні агенції, які пропонують заможним клієнтам можливість листування з дівчатами за гроші, а за окрему плату – зустріч із ними, що у сучасному світі називають послугами ескорту (супроводження). На нашу думку, це теж можна віднести до латентної проституції, яка, хоч і не відкрито, однак все ж має меркантильну спрямованість – отримання грошової вигоди чи то за «шлюб без почуттів», або ж через листування за гроші.

Розглядаючи питання про осіб, які можуть займатися проституцією, окремо варто приділити увагу питанням дитячої та чоловічої проституції.

У суспільстві з давніх пір закріпився стереотип: проституцією займається жінка. Але заняття проституцією не має ні статевого, ні вікового цензу. Чоловіча проституція веде свій початок, як і проституція жіноча, з найдавніших часів. Сам термін «чоловіча проституція» розуміється в широкому сенсі слова. У нього включається не тільки гомосексуальна, але і гетеросексуальна проституція чоловіків.

В давнину людина з вродженим потягом до осіб своєї статі здавалася дивним створінням природи, яке сприймалося первісними людьми як божественне диво, і викликало поклоніння. Досконалість тіла вважалося у греків божественним. Цим пояснюється те, що вони споруджували пам'ятники, як красивих жінок, так і чоловіків. В еллінську епоху сталася зміна в поглядах на ідеал чоловічої краси. Рабів готували для проституції вже з ранньої молодості. У середні віки чоловіча проституція була сильніше розвинена на Сході, ніж на Заході, так як там вона користувалася більшою

⁵⁰ Головкін Б. М. Поняття латентної віктимізації від злочинних посягань / Б. М. Головкін. // Питання боротьби зі злочинністю. – 2015. – №29. – С. 80

свободою і терпимістю. В Європі гомосексуальні відносини піддавалися суворому переслідуванню.

У сучасному світі теж знайшлося місце чоловічої проституції. У більшості випадків, послугами чоловічої проституції користуються люди, що належать до багатих верств, а також так звана «творча богема».

Дитяча проституція – це найстрашніший з точки зору людської моралі вид проституції. Дитяча проституція – це надання сексуальних послуг дитиною, або спонукання дитини до статевого акту за будь-яку плату (грошову або іншу)⁵¹. Дітьми ми називаємо осіб віком до 18 років за визначенням «Конвенції ООН про права дитини»⁵². Дитяча проституція відрізняється від такого типу сексуального насильства над дитиною, як інцест або розбещення, тому що супроводжується комерційною експлуатацією.

Однак, дитяча проституція схожа з сексуальним насильством, оскільки діти не усвідомлюють значення проституції. Крім того, що дитяча проституція незаконна і є порушенням прав людини, діти ще і не володіють необхідною здатністю самостійно приймати рішення. На дитячу проституцію впливають соціальні, культурні та економічні чинники, в тому числі дискримінація, недостатня освіта і бідність. Специфічні причини дитячої проституції в різних країнах можуть різнитися. Бідність і висока прибутковість проституції – головні фактори, що підтримують дитячу проституцію.

Висновок до Розділу I.

Проблема визначення проституції в різні часи вирішувалася по-різному. Як зазначено вище, у давні часи відзначались такі основні ознаки

⁵¹ Шевчук Т.А. Щодо основних причин дитячої проституції як негативного явища у суспільстві / Т. Шевчук. – 2016. – №3. – С. 275

⁵² Конвенція ООН про права дитини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

проституції: жінка віддається багатьом, часто різним чоловікам; жінку не цікавить особистість чоловіка; жінка віддається за певну плату.

За класичним Римським правом проституція визначається так: жінка, яка з метою отримання грошей, а також без такої мети, публічно або таємно продає себе або інших жінок невизначені кількості чоловіків». У римлян можна зустріти різні характерні назви повії: «*guaeustuosa*», «*meretrix*», «*prostibulum*», «*proседа*». Отримання плати за такі послуги римські юристи ще не розглядали як проституцію. Вони вважали, що гонорар не складає сутність проституції. Саме «публічність», за римським правом, є головною ознакою проституції. Вона полягає у відсутності індивідуальних чуттєвих відносин між чоловіком і жінкою.

Таким чином, в зазначений період проституція розглядалась виключно як жіночий вид діяльності.

У період від XVII до XX ст. всі нові визначення проституції формувалися на основі римського права. В кінці XIX – початку XX століття питання про сутність проституції був одним з найбільш дискусійних як і в науці, так і на державному рівні. Це було пов'язано з тим, що проституція, на думку вчених, руйнувала моральні засади суспільства. В офіційних документах проституція розумілася як «розпуста, торгівля своїм тілом». Визначались такі ознаки проституції: продажність, публічність, професійність. Але в це визначення входили тільки зареєстровані, професійні повії, які крім проституції не мали інших джерел доходу.

Незважаючи на те, що в сучасному світі проституція переважно розглядається як негативне явище, правова оцінка її в різних країнах неоднакова. У деяких з них існує заборона проституції, підкріплена адміністративною або кримінальною відповідальністю.

У багатьох країнах кримінальна відповідальність встановлена лише за дії, що сприяють залученню до проституції: встановлена відповідальність за комерційну експлуатацію осіб, які займаються проституцією (сутенерство,

звідництво). Третя група включає ті держави, в яких встановлена відповідальність клієнтів повій.

Варто визначити такі основні чинники поширення проституції:

1. Середній або низький рівень доходів в країні;
2. наявність або відсутність патріархальних традицій або релігійних заборон;
3. соціально-економічна криза (зубожіння значної частини суспільства; масове безробіття; соціальне розшарування);
4. руйнація соціокультурного середовища (втрата традицій, руйнування моральних і поведінкових стереотипів;
5. втрата життєвих орієнтирів; зміна культури статевих відносин; тотальна пропаганда проституції; збройні (військові) конфлікти.

Оскільки проституція загалом характеризується як соціально-негативне явище, то і особа, яка займається проституцією, викликає осуд у суспільства. Окрім того, проституція займає позицію в громадській думці суспільства на рівні із злочинністю, яка супроводжує проституцію. Взагалі проституцію доцільно назвати фоновим явищем для злочинності. Зв'язок проституції і злочинності виражається в кримінальному характері дій, що забезпечують проституцію (утримання місць розпусти і звідництво), у протиправному характер самої проституції, що є однією з причин злочинності, а також в тому, що спосіб життя осіб, які займаються проституцією тісно пов'язаний з вчиненням супутніх злочинів.

Осіб, які втягують в зайняття проституцією, варто розрізняти за такою ознакою: сутенер – це особа, яка реалізує таку діяльність постійно, звідник – вчиняє такі дії одноразово. Сутенером є особа, яка не лише повністю контролює діяльність повій, а й отримує левову частину доходів від проституції.

Щодо осіб, які можуть стати жертвами втягнення у заняття проституцією, то варто зазначити, що особливо привабливими для сутенерів

є вразливі категорії населення: малозабезпечені, самотні, діти. Дитяча проституція, на жаль, є значно поширеною

Варто виділити такі фактори, які впливають на залучення дітей у зайняття проституцією: біологічні фактори – це несприятливі фізіологічні або анатомічні особливості організму дитини (порушення розумового розвитку, дефекти слуху і зору, пошкодження нервової системи, дефекти мови і ін.); психологічні чинники – це психопатології або акцентуації характеру; соціально-психологічні чинники, які виражаються в дефектах шкільного, сімейного або громадського виховання, в їх основі – ігнорування статевовікових та індивідуальних особливостей дітей, що приводить до порушень процесу соціалізації.

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІ ПРОСТИТУЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Врахування закордонного досвіду легалізації проституції

Як зазначалось попередньо, проституція як соціальне явище є досить суперечливим. В процесі світового розвитку та модернізації виробляється різнобічний досвід боротьби із маргінальними явищами та соціальними девіаціями, які є фоновими явищами для злочинності та супроводжують злочинну діяльність. Як би не різнилися позиції міжнародного співтовариства щодо легалізації проституції або ж її криміналізації, усі без винятку погоджуються, що це питання потребує вирішення. Україна не є винятком у цій ситуації, оскільки легалізація проституції досить гостро та палко обговорюється у суспільстві, однак органи державної влади не поспішають «розставити всі крапки над і» у даному питанні, мотивуючим це тим, що існують проблеми, які потребують загальнішого вирішення.

В одному із свої інтерв'ю колишній Генеральний Прокурор України Ю. Луценко зазначив : *«Пам'ятаю, що в тому парламенті не знайшлося людини, яка захотіла би бути автором такого закону. Але те, що сьогоднішня проституція є джерелом величезної корупції, у першу чергу в силовиків, і вона дійсно є; треба негайно приймати рішення. Так, це непросто, але, тим не менш, треба визнавати реалії та робити їх менш небезпечними для суспільства. Проституція під контролем є набагато вигіднішою суспільству, ніж її нібито нелегальне процвітання. До речі, тут є маленьке питання. Дуже багато вбивств серійних маніяків пов'язані зі сексуальним незадоволенням, дуже багато. Я вважаю, що такий закон повинен бути прийнятий. Інше питання – хто й коли посміє це внести в парламент»*⁵³.

⁵³ Проституція в Україні: легалізація, декриміналізація чи шведська модель" [Електронний ресурс] // Орініон. Так думає Україна. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://opinionua.com/2019/02/01/prostituciya-v-ukra%D1%97ni-legalizaciya-dekriminalizaciya-chi-shvedska-model/>

Отож, для того, щоб зрозуміти, яким чином врегулювати проституцію на теренах України, варто розглянути позиції держав, які заперечують легалізацію, а також моделі держав, в яких проституція контролюється законом (легалізована).

Таким чином, незважаючи на те, що в більшості країн світу заняття «найдавнішою професією» є нелегальною діяльністю, є ряд країн, де повії є самозайнятими людьми. Вони також платять податки і їхня професія прирівнюється до звичайної роботи.

До прикладу, абсолютно легальною є проституція в Австрії, Німеччині, Греції, Угорщині, Латвії, Нідерландах, Швейцарії та Туреччині, тут вона контролюється владою. В Іспанії, Італії та Великобританії (крім Північної Ірландії) проституція легалізована, але не регулюється, в той же час будинки розпусти – протизаконні. В Нідерландах, Німеччині, Австрії, Швейцарії, Греції та Туреччині жінки і чоловіки, які займаються проституцією можуть отримати офіційну ліцензію на свою роботу, що дозволяє їм зареєструватися як самозайнятим особам, тобто працювати на себе та сплачувати податки за отриманий дохід. Борделі функціонують як і будь-який інший бізнес.

Що стосується більшості країн Східної Європи, то тут проституція вважається незаконною. Якщо правоохоронні органи виявляють факт «продажної любові», то покарання, зазвичай, понесе лише сторона, що надає послуги.

У мусульманських країнах Близького Сходу проституція вважається незаконною, в ряді держав карається не тільки сутенерство, але і сама торгівля своїм тілом. В основному таким заробітком займаються жінки з інших країн, які не визнають іслам.

Таким чином, на підставі зазначених прикладі варто загадати класифікацію моделей легалізації проституції, запропонований О. В. Надьон.

Згідно класифікації, існує три світові моделі легалізації проституції: декриміналізаційна, аболіціоністська та модель обмеженої легалізації⁵⁴.

За першого підходу проституція стає законною. Іншими словами, відбувається реєстрація працівників секс-індустрії на рівні з будь-якою іншою професією.

Повії у встановленому законом порядку реєструються, сплачуються податки, проходять регулярні медичні огляди.

За існування другого підходу проституція не є ні кримінально караним діянням, ні адміністративним правопорушенням (модель обмеженої легалізації)⁵⁵. Можна сказати, що за цього підходу проституція взагалі залишається поза законом, оскільки не регулюється жодним чином. Разом із тим, на противагу першій згаданій моделі, незаконними є дії щодо втягування осіб у заняття проституцією, сутенерство, створення борделів тощо.

Третя модель – аболіціоністська – передбачає відповідальність (зокрема, кримінальну) за користування проституцією, в той час як сама проституція злочинною не вважається⁵⁶.

Отже, розглянемо деякі держави детальніше.

Нідерланди. Тут розташований усім відомий «Квартал червоних ліхтарів» – район, де у вигляді великих вітрин, що підсвічуються яскраво-червоними лампами, зосереджена успішна діяльність повій з усього світу. Працівниці секс-індустрії, що пропонують надання інтимних послуг потенційним клієнтам, щодня демонструють себе за склом вітрин в очікуванні щедрих покупців. І хоча найчастіше квартал червоних ліхтарів асоціюється з нідерландським містом Амстердамом, такі райони існують у багатьох точках світу, забезпечуючи процвітання не тільки проституції, а й іншим сегментам секс-бізнесу. Втім, саме в уже згаданому місті Амстердамі

⁵⁴ Надьон О. В. Проституція: соціальний аспект та кримінальний аналіз / О. В. Надьон // Право і безпека. – 2005. – № 4. – С. 95

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Там само.

знаходиться один з найвідоміших кварталів подібного роду, який носить назву Де Валлен (De Wallen), що в перекладі з нідерландського означає «стіни»⁵⁷.

«Амстердам – місто гріхів», «що сталося в Амстердамі – залишається в Амстердамі» і тому подібні сучасні афоризми про місто цілком вірогідно характеризують столицю Нідерландів, адже саме в його туристичному центрі найбільш часто зустрічаються еротичні театри, музеї сексу та канабісу, а також різноманітні секс-шопи.

Якщо заглибитися в історію, то причина виникнення кварталу стає цілком зрозуміла. Амстердам – місто з великим портом, та відповідно, великою кількістю моряків, які, прибуваючи у порт, потребували розваг.

Найактивніші спалахи діяльності повій припадали на кінець літа, коли моряки поверталися з довгих плавань в Ост-Індію. В кінці XVII століття в Амстердамі налічувалося вже близько однієї тисячі повій, і в зв'язку з таким бурхливим розвитком діяльності трудівниць любовного фронту в місті гостро постала проблема захворювань, що передаються статевим шляхом. Поширення захворювань відбувалося дуже швидко і ледь не стало фатальним для амстердамського населення⁵⁸.

Після вбивства в 1965 році п'яти жінок, вчиненого відчайдушними противниками проституції, в Амстердамі заговорили про офіційну легалізацію «найдавнішої професії». Але легалізація відбулася тільки у 2000 році: проституцію визнали різновидом звичайної професійної діяльності, затвердивши ряд регулюючих законів і правил. Один з таких законів стосувався системи оподаткування: всі громадяни, що займаються проституцією, нарівні з представниками інших професій повинні платити податок з доходу.

⁵⁷ Regulation of Prostitution in the Netherlands: Liberal Dream or Growing Repression? [Електронний ресурс] // European Journal on Criminal Policy and Research volume. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-018-9371-8>.

⁵⁸ Там само.

У 2007 році була утворена організація, зацікавлена в ліквідації криміналу в сфері проституції, а також діяльність якої спрямована на забезпечення безпеки даного виду занять. З часом з'явився так званий «фонд Гейші», що представляє інтереси працівниць і працівників секс-індустрії (організація на кшталт профспілки).

Варто звернути увагу на те, що чоловіча проституція в Нідерландах поширена нітрохи не менше жіночої, одна чоловіки не шукають собі клієнтів, стоячи поза вітриною – вони в основному працюють за викликом. Однак, мало хто знає, що в Де Валлен є ціла вулиця, в вітринах якої стоять тільки трансвестити ⁵⁹.

Цікавим є факт, що у Нідерландах особлива увага приділяється людям з обмеженими фізичними можливостями. Так з 1992 року особи з інвалідністю можуть скористатися послугами повій. Уряд вважає, що всі люди мають право на любов і виплачує спеціальну допомогу «на секс» в розмірі 40 євро ⁶⁰.

Як зазначалось вище, у Нідерландах послуги повій законні з 2000 року. У 2007 році мер Амстердама Йоб Кохен визнав, що легалізація була помилкою, оскільки, незважаючи на усі вжиті заходи, рівень насильства у цій сфері суттєво не зменшився ⁶¹. У 2014 році в Амстердамі в рамках боротьби з торгівлею людьми було закрито 47 борделів. На думку експертів з Амстердамського вільного університету, легалізований сектор став прикриттям для криміналу: офіційні публічні будинки перетворилися в легальні точки торгівлі жертвами незаконного трафіку ⁶².

Франція. У державі проституція легальна, якщо людина не вдається до допомоги сутенерів і публічних будинків. Повіям заборонено виходити на

⁵⁹ Квартал червоних ліхтарів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bezviz.co.ua/publications/kvartal-chervonykh-likhtariv/>.

⁶⁰ Близько 10 відсотків населення світу, або приблизно 650 мільйонів, живуть з інвалідністю [Електронний ресурс] // Invak Info – Режим доступу до ресурсу: <https://invak.info/stati/blizko-10-vidsotkiv-naselennya-svitu-abo-priblizno-650-miljoniv-cholovik-zhivut-z-invalidnistyu.html>.

⁶¹ Шведская модель: как отбить у мужчин желание покупать женщин [Електронний ресурс] // Cosmopolitan – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cosmo.ru/lifestyle/society/shvedskaya-model-kak-otbit-u-muzhchin-zhelanie-pokupat-zhenshchin/>.

⁶² Prostitution Policies in the Netherlands [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.sexworkeurope.org/sites/default/files/resource-pdfs/wijers_m_pros_policies_nl_2008.pdf.

вулицю в їх «робочому» одязі. Якщо дівчина без права проживання в країні вирішує кинути «давню професію», то держава обіцяє забезпечувати їй проживання у державі та грошові виплати, для того щоб почати нове життя.

У 2016 році у Франції вирішили змінити підхід в боротьбі з проституцією та перейняли так звану «шведську модель». Всіх повій визнали жертвами насильства і ввели покарання для їх клієнтів⁶³. Кримінальний кодекс Франції передбачає, що жертвам звідників (сутенерів) та торгівлі людьми гарантується право на повне відшкодування збитків за порушення страждання, яких вони зазнали. Якщо виконавці цих злочинів є неплатоспроможними, держава зобов'язана забезпечити компенсацію⁶⁴.

Німеччина. Тут схоже ставлення до проституції, як і у Франції. Однак, повіям дозволено користуватися публічними будинками, але сутенерство заборонено. Держава зобов'язує всіх клієнтів до використання контрацепції для запобігання розвитку венеричних захворювань⁶⁵. У місті Бонн є спеціальні парки, де жриці любові оплачують право працювати на вулиці в певний час. Вартість одного «квитка» 6 євро. До речі, в Німеччині обговорювалось питання про виплату допомоги особам з інвалідністю на користування послугами повій.

Велика Британія є ще однією країною, де проституція легальна і має популярність. В Англії є певні правила, які працівники секс-індустрії порушувати не в праві. Наприклад, не можна працювати за межами певного району. Також не можна вживати наркотики і порушувати громадський порядок.

Взагалі проституція в Англії ніколи не була кримінально караним діянням. Закон карає лише нав'язування повіями своїх послуг на вулиці (тобто вуличну проституцію), що тягне за собою накладення штрафу. Тобто

⁶³ The French law of April 13 2016 aimed at strengthening the fight against the prostitutional system and providing support for prostituted persons [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cap-international.org/wp-content/uploads/2017/04/CAP-brochure-MARS2017-EN-WEB3-1.pdf>.

⁶⁴ The French law of April 13 2016 aimed at strengthening the fight against the prostitutional system and providing support for prostituted persons [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cap-international.org/wp-content/uploads/2017/04/CAP-brochure-MARS2017-EN-WEB3-1.pdf>.

⁶⁵ Габрелян А. Ю. Доцільність легалізації проституції в Україні: аргументи "За" / А. Ю. Габрелян. // Сучасні питання економіки і права. – 2018. – №2. – С. 141

карається не проституція як така, а порушення громадського порядку та загальних правил пристойності. Максимальному покарання піддаються сутенери – до семи років в'язниці. Однак на відміну, скажімо, від Німеччини, Швеції чи Голландії, в Британії заборонені публічні будинки, але в той же час дозволено повіям приймати клієнтів у себе вдома. У житлових районах(на вулицях) повіям працювати заборонено.

Крім вуличної «торгівлі» в Об'єднаному Королівстві вкрай популярними є онлайн-сервіси на замовлення повій.

Окрім того працівниці секс-індустрії Англії зобов'язані платити податки за свої послуги.

Італія має таку особливість: оскільки повії працюють переважно в темну пору доби, їх зобов'язали носити світловідбиваючі жилети. За недотримання цієї вимоги на повію накладається штраф в 500 євро. Однак, що примітно, жодних заборон на те, що повинно бути одягнути під жилетом – немає⁶⁶.

В Єгипті за заняття проституцією для жінок передбачено ув'язнення до 3 років та штраф, а клієнт ніякого покарання не отримає – більш того, як правило, він виступатиме свідком у суді.

Ісламське право традиційно є особливо суворим, коли мова йде про подружню зраду, і в подібній ситуації в Саудівській Аравії, наприклад, за перелюб можна отримати покарання у вигляді побиття камінням.

Швеція. У 1999 році Швеція перевернула уявлення про проституцію з ніг на голову: було прийнято закон Kvinnofridslagstiftningen («Про жіночі свободи»), згідно з яким платити за сексуальні послуги стало незаконним, тоді як продавати їх ніхто не забороняв⁶⁷. Так і виникла відома «шведська

⁶⁶ В Італії повій зобов'язують носити форму [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/world/2015/08/20/313900_italii_prostitutok_obyazhut_nosit.html.

⁶⁷ Sweden Treating Prostitution as Violence Against Women [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sisyphe.org/spip.php?article1424>.

модель боротьби з проституцією» або «скандинавська модель» (Швеція є класичним прикладом «аболіціоністської моделі», про яку згадано вище ⁶⁸).

Шведський уряд вважав таке своєрідне і унікальне вирішення однієї із найдавніших проблем суспільства настільки вдалим, що активно пропагував його і за кордоном. В результаті «шведську модель» перейняли Норвегія, Ісландія, Франція та ряд інших держав. Варто вказати, що цей шведський експеримент є єдиним, одиночним прикладом дієвої політики у сфері проституції, який дійсно працює, однак, на жаль, лише у самій Швеції.

Чому ж така дієва «шведська модель» не працює поза межами Швеції? Головне, що відрізняє Швецію – це те, що закони, спрямовані на запобігання проституції, тісно пов'язані з іншими соціальними програмами. Грубо кажучи, шведську модель можна перенести в іншу країну, якщо попередньо «підігнати» її стандарти під унікальний для Швеції «соціалістичний капіталізм» ⁶⁹.

Це справді унікальна модель: вона включає в себе і сильну соціальну державу, вже існуючі інститути, які допомагають жінкам, якщо вони цього захочуть, змінити професію; повна перекваліфікація поліцейських, які тепер вважають повій не злочинцями тощо.

У доповіді спеціальної програми ООН по боротьбі з поширенням ВІЛ/СНІДу UNAIDS говориться, що «немає майже ніяких доказів того, що який би то не було закон про обмеження проституції зменшує попит на сексуальні послуги або число працівників сексуальної сфери. Швидше, всі вони створюють атмосферу страху, і сексуальним працівникам доводиться працювати у віддалених або небезпечних місцях, щоб уникнути арешту їх самих або їх клієнтів» ⁷⁰.

⁶⁸ Усатова Т. І. Зарубіжний досвід оцінювання, протидії проституції та створенню або утриманню місць розпусти та звідництва [Електронний ресурс] / Т. І. Усатва // Конференційний збірник – Режим доступу до ресурсу: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4213/1/-%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%8F%20%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82.%202_p132-134.pdf.

⁶⁹ Зінченко О. В. Конституції Скандинавських країн: порівняльний аналіз / О. В. Зінченко. // Вісник Національної академії правових наук України. – 2017. – №1. – С. 58–68.

⁷⁰ Prostitution in Sweden: Debates and policies 1980-2004 [Електронний ресурс]. – 2006. – Режим доступу до ресурсу:

Таким чином, Україні, як і іншим державам, не достатньо «запозичити» модель легалізації проституції, запроваджену у Швеції. Зміни у цій сфері необхідно розпочинати із законодавчого врегулювання суміжних сфер, у тому числі діяльність правоохоронних органів, яким потрібно перелаштуватись із переслідування проституції на її захист, а також забезпечити медичне та соціальне забезпечення на рівні із іншими професіями⁷¹. Окрім того, варто зазначити, що засноване на застарілому радянському ґрунті мислення більшості українців не дозволить їм сприйняти проституцію – антиморальне соціальне явище, яке супроводжує злочинність, – як легальне та, більше того, охоронюване законом. У зв'язку із цим розглянемо й інші «за» та «проти» легалізації проституції.

2.2. Позитивні та негативні сторони легалізації проституції в Україні:

Гостра необхідність законодавчої регламентації проституції свідчить, що сутенерство та зайняття проституцією є антисоціальними явищами. Однак, все частіше увага акцентується на тому, що проституцію все ж варто легалізувати. Прихильники цієї позиції на її підтримку наводять ряд аргументів, серед яких державний контроль галузі сексуальних послуг, зменшення рівня безробіття та суттєве поповнення державного бюджету.

Ті, хто заперечують легалізації проституції, вважають, що це порушує принцип, зазначений в ст. 3 Конституції України, відповідно до якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а торгівля власним тілом і втягнення осіб в таку діяльність суперечить моральним засадам суспільства.

https://www.researchgate.net/publication/300776746_Prostitution_in_Sweden_Debates_and_policies_1980-2004.

⁷¹ Назаренко Д. О. Протидія проституції як фоновому для злочинності явищу [Електронний ресурс] / Д. О. Назаренко – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=Nzlubp_2013_11_65.

В Україні обговорення з приводу легалізації проституції вже досить тривалий час є актуальним. В 2015 році народний депутат України Немировський А.В. зареєстрував законопроект «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів» відповідно до якого «проституція — вид підприємницької діяльності, метою якого є надання послуг інтимного характеру, вжиття особою дій чи заходів, які роблять її доступною для виконання статевого акту з іншою особою на платній основі», а «повія — фізична особа підприємець, яка надає послуги інтимного характеру, виконує статевий акт з іншою особою на платній основі»⁷². Цей законопроект було відхилено.

Загалом дослідження питання про переваги та недоліки легалізації проституції залежить від розглянутих вище світових моделей легалізації: запровадження будь-якої із них буде відрізнятися головним чином ступенем втручання держави та нормативне закріплення діяльності повій на законодавчому рівні. Тому доцільно розглянути переваги та недоліки легалізації загалом, які будуть характерні для будь-якої моделі та легалізації та будь-якої правової системи держави.

Серед переваг легалізації проституції варто виділити наступні аргументи.

Перша та (на думку багатьох експертів, юристів та політиків)⁷³ головна причина легалізувати проституцію – поповнення бюджету, який протягом довгих років є дефіцитним. Прихильники цього аргументу вказують, що з економічної точки зору при побудові та аналізі індустрії комерційного сексу слід враховувати максимальну ціну, яку клієнт готовий заплатити за сексуальні послуги, і мінімальну ціну, прийнятну для секс-працівника. Будь-яке збільшення ціни може призвести до зниження споживання і, таким

⁷² Немировський А. В. Проект Закону про регулювання проституції та діяльності секс-закладів № 3139 від 18.09.2015 [Електронний ресурс] / А. В. Немировський – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56559.

⁷³ Голова Нацполіції виступає за легалізацію проституції Детальніше читайте на УНІАН: <https://www.unian.ua/society/legalizaciya-prostituticii-golova-nacpoliciji-klimenko-visloviv-svoyu-tochku-zoru-novini-ukrajini-11170580.html> [Електронний ресурс] // Уніан. Інформаційне агенство – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/society/legalizaciya-prostituticii-golova-nacpoliciji-klimenko-visloviv-svoyu-tochku-zoru-novini-ukrajini-11170580.html>.

чином, скорочуватимуться негативні медичні та соціальні наслідки, пов'язані з проституцією. У цьому сенсі легалізація проституції і її моніторинг можуть привести до збільшення мінімальної ціни, прийнятною для секс-працівника, в зв'язку з ростом витрат на підкуп поліції, приховування діяльності або забезпечення напівлегального захисту («кришування»). Легалізація проституції призведе до закріплення переліку платних послуг та розміру податків за таку діяльність, включаючи тим самим ризики кримінального переслідування, хабарі, як для клієнтів, так і для сутенерів (звідників). В результаті наведеного, можливо (зокрема, за ефективної політики держави у цій сфері), державна казна суттєво поповниться за рахунок легального бізнесу, особи, які займаються проституцією, отримають повноцінний державний захист, а попит на проституцію знизиться, оскільки держава, яка піде на великі ризики легалізувавши проституцію, не встановить низькі ціни за такі послуги та не дозволить дискредитувати таку політику.

Секс-туризм – теж досить вірогідна ланка для поповнення бюджету. Наприклад, багато туристів відвідують Амстердам виключно через свою цікавість до усім відомого «кварталу червоних ліхтарів».

Окрім того, легалізація дозволить секс-працівникам, секс-агентствам і клієнтам використовувати стандартні механізми для зниження ризиків для здоров'я і підвищення якості послуг. Законодавче врегулювання та комерціалізація цієї сфери, вірогідно, призведе до зменшення ризику захворювань, що передаються статевим шляхом⁷⁴.

До переваг легалізації проституції слід віднести у те, що це спричинить перехід контролюючих функцій від поліції і інших правоохоронних органів (зокрема, отримання хабарів за «не переслідування» проституції) до законодавчої і виконавчої гілок влади, які здійснюватимуть легальний контроль за провадженням такої діяльності.

⁷⁴ Jakobsson, N., Kotsadam, A.. «Правовые основы и экономика международного сексуального рабства: законы о проституция и торговля людьми в целях сексуальной эксплуатации». Европейский журнал права и экономики, 35.1 (2013): 90.

Загалом врегулювання секс-індустрії на законодавчому рівні матиме значну кількість переваг. Відповідним законом можна встановити основні вимоги до осіб, які зможуть займатися такою діяльністю, що дозволить виключити з їх переліку неповнолітніх та людей із вадами здоров'я. Законодавчо можливо було б закріпити особливі ліцензійні вимоги до приміщень, в яких будуть надаватися такі послуги, а саме до їх санітарного стану.

Окрім того не менш важливими є питання конфіденційності у сфері надання секс-послуг: законодавчо можливо передбачити випадки нерозголошення інформації, а також відповідальність за порушення таких умов.

У випадку легалізації проституції для реалізації передбачених законом прав, в тому числі і трудових на рівні із усіма іншими професіями, працівниками цієї сфери доступним буде створення спеціальних правозахисних організації, громадських об'єднань та профспілок з метою захисту прав працівників сфери інтимних послуг.

Разом із тим вважаємо за необхідне зазначити, що легалізація проституції не зможе повною мірою реалізуватись шляхом прийняття лише одного закону: докорінних змін потребуватимуть різні сфери правового регулювання. Для прикладу, у випадку легалізації слід доповнити Кримінальний кодекс України або КУпАП нормами, які б передбачили покарання за надання секс-послуг без відповідної реєстрації або дозволу, порушення порядку провадження такої діяльності (наприклад, не проходження вчасно медичного огляду або приховування результатів такого огляду).

На нашу думку, головною перевагою легалізації проституції є захист осіб, які залучені до такої діяльності, від протиправних посягань. Контроль з боку держави за провадженням проституції суттєво вплине на супутні кримінальні правопорушення, що головним чином стосується насильницьких злочинів (вбивства, зґвалтування, побої та мордування, нанесення тілесних

ушкоджень різного ступеня тяжкості), злочинів у сфері обігу наркотиків та зброї. Варто наголосити, що питання про легалізацію зброї та легких наркотиків вже неодноразово обговорювалось у суспільстві, однак остаточного рішення досі не прийнято і зазначені питання «зависли у повітрі», на жаль. Належний контроль органів державної влади у згаданих сферах беззаперечно вплине на рівень злочинності у державі.

За легалізацію проституції виступає діючий очільник Національної поліції України І.Клименко: *«Я вже говорив кілька місяців тому, що якщо держава зможе опанувати та законодавчо визначити правила гри на цьому ринку, то можна про це говорити. Але це має бути широка суспільна дискусія. Я не боюсь про це сказати, бо ця проблема існувала, існує і буде існувати в усьому світі. І Україна тут не виняток»*⁷⁵.

Спікер Верховної Ради Д.Разумков щодо згаданих питань зазначив: *«Я не впевнений, що суспільство в повній мірі до цього готове. Щодо легалізації легких наркотиків, наприклад, марихуани, в тому числі в медичних цілях я не підтримую цю ідею»*⁷⁶. Щодо проституції спікер пояснив наступне: *«Вважаю, що це не для українських реалій. Не думаю, що ментально, релігійно та історично українське суспільство буде готове до легалізації цієї сфери послуг»*⁷⁷.

Отже, розглядаючи недоліки легалізації проституції варто зупинитися на таких моментах.

Необхідно розпочати із того, що згідно Основного закону держави, Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

⁷⁵ Голова Нацполіції виступає за легалізацію проституції [Електронний ресурс] // Інформаційне агенство Уніан – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/society/legalizaciya-prostituticiji-golova-nacpoliciji-klimenko-visloviv-svoyu-tochku-zoru-novini-ukrajini-11170580.html>.

⁷⁶ Разумков висловився щодо легалізації зброї, проституції та марихуани [Електронний ресурс] // Українська правда – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ppravda.com.ua/news/2020/09/7/7265505/>.

⁷⁷ Там само.

Зазначені права закріплені на рівні міжнародного співтовариства: «Загальна декларація прав людини»⁷⁸, «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права»⁷⁹, «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права»⁸⁰, «Конвенція про захист прав та основоположних свобод»⁸¹ тощо. Усі вище перелічені документи не містять виключень щодо основоположних прав і свобод: усі і кожен має право на життя, здоров'я, повагу до честі та гідності, захист, повагу до приватного та сімейного життя тощо.

В «Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами» вказано, що «проституція і зло, яке супроводжує її, яким є торгівля людьми, що має на меті проституцію, несумісні гідністю і цінністю людської особи і загрожують добробуту людини, сім'ї і суспільства»⁸². Таким чином, важко заперечити, що проституція фактично є однією з форм торгівлі людьми, а втягнення в таку діяльність суперечить усім моральним засадам суспільства. Легалізувати проституцію у зв'язку із цим – означає офіційно дозволити одну із форм сексуальної експлуатації людей, що неприпустимо в умовах правового та демократичного суспільства.

Окрім того, легалізація проституції не тотожна її викоріненню як соціального явища. Тіньова проституція всеодно існуватиме: ті, хто не погоджуватиметься із встановленим порядком провадження такої діяльності, шукатимуть способи оминати передбачені законом заборони. Це стосуватиметься і сплати податків, які у разі легалізації будуть досить високими, і отримання дозволів на «секс-торгівлю», і проходження медичних

⁷⁸ Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

⁷⁹ Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 19 жовтня 1973 році [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

⁸⁰ Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

⁸¹ Конвенція про захист прав та основоположних свобод. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

⁸² Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text.

оглядів. Все це нівелюватиме довіру до держави, яка, запровадивши механізм легалізації, не впевнилась у його дієвості.

Аргумент щодо зменшення рівня злочинності у разі легалізації діяльності повій теж не є безумовним: результат від законодавчого врегулювання секс-послуг може бути кардинальної інший. Якщо у контрольованій державою проституції рівень злочинності падатиме, то у тіньовій проституції – навпаки.

Ще один аргумент проти: легалізація проституції, імовірно, згубно вплине на здоров'я осіб, які надають такі послуги. По-перше, поширення складних невиліковних захворювань, у тому числі тих, які передаються статевим шляхом. Звичайно, легалізація у всіх держава передбачає особливі правила надання таких послуг, що стосується і використання засобів контрацепції. Однак, держава не зможе передбачити усіх можливих варіантів «розвитку подій»: за окрему плату клієнта повія може проігнорувати цю вимогу закону. Контроль в такому випадку з боку держави практично неможливий.

Варто вказати і на те, що обов'язок проходити медичні огляди тільки для осіб, які надають сексуальні послуги, є дискримінаційним. Щоб попередити випадки поширення хвороб необхідно закріплювати такий обов'язок і за споживачами послуг.

Ще одна проблема медичного характеру, яка може виникати у цій сфері – незапланована вагітність та аборти. Беззаперечним є факт, що аборти згубно впливають на здоров'я жінки. Тому відкритим залишається питання: що робити у випадку вагітності повії, яка легально працює та сплачує податки? Зобов'язати зробити аборт держава не вправі, оскільки таким чином порушується чи не з десятків основоположних прав людини. Окрім того, варто звернути увагу на те, що аборти в Україні дозволені до 12 тижня вагітності, у виключних випадках за медичними показаннями – до 22 тижнів

⁸³. Після спливу вказаних строків повія, по суті, має два виходити: позбутися небажаної вагітності самостійно (тобто незаконно) або ж залишити дитину. У першому випадку варто зазначити, що Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за незаконне проведення абортів або стерилізації (ст. 134 КК України). Таким чином держава сама штовхає осіб, які займаються проституцією, на кримінально-протиправні дії. У другому випадку постає широке коло питань, на які важко відповісти однозначно: якою буде доля дитини; як визначити можливого батька; як відбуватиметься матеріальне забезпечення дітей, народжених в результаті «сексуального експерименту держави».

Загалом особи, залучені в секс-індустрію, особливо ті, які працюють проти волі або внаслідок насильства, або зазнали такого насильства та протиправних дій, часто страждають на панічні атаки, захворювання нервової системи, мають депресивні стани. Постійні стреси та знуцання згубно відображаються на психічному здоров'ї повій, що часто призводить до непередбачуваних наслідків, навіть до самогубств. Кримінальний кодекс України передбачає кримінальну відповідальність за доведення до самогубства (ст. 120 КК України) ⁸⁴. Однак на практиці довести склад цього кримінального правопорушення надзвичайно важко, оскільки особа, яка протягом довгого періоду часу могла піддаватись жорстокому поводженню та приниженню, не зможе повідомити про обставини, які вплинули на вчинення нею самогубства.

Завершуючи ряд аргументів проти легалізації проституції не можливо оминати таку актуальну проблему сьогодення як корупція. На нашу думку, що у випадку легалізації проституції корупція у цій сфері зросте в рази. Звичайно, будуть охочі отримати і дозвіл на заняття проституцією, оминувши передбачені законом умови, і медичну довідку про проходження

⁸³ Наказ Міністерства охорони здоров'я Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text>.

⁸⁴ Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

медичного огляду без фактичного огляду, або довідку з «потрібними результатами» тощо. Тому, легалізувавши проституцію, держава власноручно створить додаткове поле для корупційних схем та протиправних діянь.

Як вказує українська дослідниця Дафна Рачок: «Україна — дуже слабка держава, яка навряд чи зможе дозволити собі ефективно слідкувати за дотриманням закону про легалізацію»⁸⁵. І справді, на сьогодні існує не одна надважлива проблема, яка потребує негайного викорінення. Проституція хоча і не є питанням, яке потребує нагального вирішення, але відкладати на довгий період часу з'ясування її статусу в суспільстві теж є недоцільним.

Легалізація проституції на даний час є непосильною для України, оскільки потребує значних коштів, яких у бюджеті, на жаль, немає. Крім того, суспільство ще не зовсім готове визначитись із своїм однозначним ставленням до проституції: легалізація може призвести до конфліктів серед її прихильників та противників. Легалізація вимагає гігантського стрибка в суспільній свідомості, яке досягається з роками, якщо не десятиліттями. Суспільство не готове до радикальної зміни в оцінці соціального явища, яке лише в обмежених колах розглядалось як таке, що не є антиморальним, а особи, які замаються проституцією та є ізгоями суспільства внаслідок цього, потребують підтримки та допомоги держави. Враховуючи наведене варто зробити висновок, що проституцію як соціальне явище викорінити повністю неможливо, однак запобігти їй або хоча б зменшити її прояви — цілком.

2.3. Превентивні заходи протидії проституції в Україні

Проблема попередження проституції досить актуальна, оскільки від того, як вона вирішується на даний час, залежать моральна атмосфера в суспільстві, а також стан і тенденції злочинності в майбутньому.

⁸⁵ Г.Беловольченко Незручна проблема: що варто робити з проституцією в Україні Дивись.info - <https://dyvys.info/2017/03/15/nezruchna-problema-shho-varto-robyty-z-prostytutsiyeyu-v-ukrayini-opytuvannya/> [Електронний ресурс] // Дивись Info. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://dyvys.info/2017/03/15/nezruchna-problema-shho-varto-robyty-z-prostytutsiyeyu-v-ukrayini-opytuvannya/>.

Проституція неминуче веде до деформації психологічних якостей людини і моральної деградації особистості, до розриву соціально-корисних, в тому числі і сімейних зв'язків, поширенню захворювань, що передаються статевим шляхом, створення «фону» для здійснення більш серйозних правопорушень і злочинів.

В останні роки експлуатація проституції стала сферою інтересів організованої злочинності. З'являються нові форми залучення в цю сферу жінок і їх «клієнтури» (масажні кабінети, сауни, сайти інтернет-знайомств тощо) і в цих цілях використовуються найрізноманітніші ЗМІ, в тому числі і легальні (реклама в пресі, на телебаченні, в мережі Інтернет).

Протидія проституції – доволі специфічне організаційно-правове утворення, що зводиться, в основному, до подолання соціальних відхилень, іншими словами, до забезпечення нормативної поведінки соціальних об'єктів. Без цілеспрямованого кримінологічного впливу на ці об'єкти у процесі протидії створюються умови для дезорганізації, хаосу в суспільстві, а це послаблює його стабільність⁸⁶.

На думку І. С. Кона, існує кілька варіантів соціальної політики по відношенню до проституції: «Заборона і повне викорінення проституції за допомогою правових та адміністративних заходів; обмеження поширення проституції; соціальний контроль над проституцією, використовуючи систематичне виховання і освіту»⁸⁷.

Щодо першого підходу, то варто зазначити, що такий є зовсім неефективним, а наслідки його можуть бути діаметрально протилежними. Прикладом реалізації другого варіанту є загальний контроль над проституцією. Сюди можемо віднести регламентацію діяльності у секс-індустрії, встановлення правил поведінки, визначення дозволених або заборонених для таких занять місць тощо. Третій вид соціальної політики, на нашу думку, повинен бути постійним та обов'язковим. Звичайно, це не

⁸⁶ Орлеан А. М. Вдосконалення кримінального законодавства у напрямку протидії торгівлі людьми та пов'язаним з нею явищам / А. М. Орлеан, Б. В. Лизогуб // Право і безпека. – 2005. – № 4. – С. 103.

⁸⁷ Кон І. С. Проституція без прикрас / І. С. Кон // Труд. – 1990. – 1 апреля. – С. 4.

вирішення усіх проблем. Однак утвердження основоположних моральних цінностей є надзвичайно важливим та гостро необхідним для побудови свідомого громадянського суспільства загалом.

Таким чином, на підставі вищенаведеного, вважаємо за необхідне виділити такі основні кроки, які запобігатимуть поширенню проституції.

По-перше, беручи до уваги позитивний досвід Швеції, варто повністю декриміналізувати діяльність осіб, які займаються проституцією. Наголошуємо, що це не стосується діяльності сутенерів, звідників та функціонування місць розпусти.

Основним аргументом на підтвердження цієї позиції є те, що більшість жінок і дітей залучаються до проституції проти власної волі, в результаті насильства в сім'ї, зокрема у дитинстві, що надзвичайно згубно впливає на психологічний стан особи та деформацію її свідомості, розуміння «добре» чи «погано»⁸⁸. Збройні конфлікти змушують жінок, які в умовах війни не здатні прогодувати родину, займатися проституцією задля отримання хоча б мінімального доходу.

Як зазначалось у попередніх розділах, більшість повій, які починають займатися проституцією, роблять це добровільно внаслідок меркантильних бажань та потреб. Однак варто зазначити, що причина цих потреб часто криється у низькому рівні життя, різного роду несприятливих обставинах (наприклад, злидні, жебракування). Такі особи є соціально-вразливими та незахищеними головним чином з боку держави, яка не може забезпечити достатній рівень життя своїх громадян.

Окрім того, не варто забувати про віктимність, про яку згадувалось у попередніх розділах. Окремі особи «за своєю природою» (характером, вихованням) є особливо привабливими для сутенерів та звідників шляхом примусу та обману.

⁸⁸ Заславська М. Г. Питання кримінально-правового захисту від насильства в сім'ї. Вісник Асоціації кримінального права України. 2015. № 2 (5). С. 197. Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9932/1/Zaslavska.pdf>

Таким чином, наявність відповідальності за зайняття проституцією, є не лише несправедливою, а сприяє тому, що вийти із проституції стає в рази складніше.

По-друге, якісна допомога для тих, хто займається проституцією. Розглядаючи питання про легалізацію проституції варто звернути увагу на те, що така категорія людей є досить вразливою хоча б у тому плані, що викликає осуд у лівової частини суспільства. В таких умовах надзвичайно важко публічно заявити про те, що особа займається такою діяльністю. З цього випливає наслідок: людині, яка займається (або займалася) проституцією важче знайти своє місце у суспільстві, оскільки попередня антиморальна поведінка ставить «тавро» негідної людини. Саме тому необхідними є централізовані державні допомоги для тих, хто займається проституцією: підтримка виходу із проституції, юридичні консультації та правова допомога, довгострокова психологічна підтримка та реабілітація, сприяння в отриманні професійної освіти, лікування наркозалежних тощо. Особливу увагу слід приділити компенсації за насильство, якого особа зазнала в процесі роботи в секс-індустрії. Звичайно, отримання такої допомоги повинно мати за собою наявність обґрунтованих підстав вважати, що така шкода справді була завдана особі внаслідок неправомірних дій з боку третіх осіб. Таким чином, впевненість людей в своїх соціальній захищеності сприятиме збільшенню рівня довіри до держави, яка може забезпечити гідною роботою, та, відповідно, зменшення попиту на діяльність повій.

По-третє, закріплена законом відповідальність за купівлю секс-послуг. Зазначений чинник протидії проституції прямо пов'язаний із попередніми. Визнаючи осіб, які втягненні в зайняття проституцією, жертвами, необхідно визначити правовий статус тих, хто сприяє розповсюдженню проституції та, створюючи попит, породжує пропозицію. Із запровадженням кримінальної чи адміністративної (як в Україні) відповідальності за зайняття проституцією виникає парадокс: чому ця діяльність є протиправною, в той час як клієнти,

які своїм бажанням користуватися такими послугами сприяють поширенню проституції, залишаються без покарання. Окрім того, запроваджуючи відповідальність за купівлю секс-послуг держава убезпечує осіб, які займаються проституцією, від протиправних (злочинних) посягань та запобігає злочинності загалом, зокрема, наркоторгівлі, торгівлі людьми, поширенню порнографічних матеріалів, насильницьким злочинам (побоям, мордуванням, вбивствам)⁸⁹.

В умовах пандемії варто звернути увагу на те, що зменшення попиту на проституцію відповідно допоможе зменшити як і темпи поширення COVID-19 (що є найбільш актуальним на даний час), так і страшних та невиліковних хвороби (гепатит, СНІД, сифіліс тощо).

Норми, які запроваджують відповідальність клієнтів, – дуже важливий політичний жест. Фактично – це зміщення фокусу: все життя повії «носили клеймо» розпусних, іншими словами вважалось, що саме повії породжують таке явище як проституція. Насправді ж все навпаки. Тут діє усім відомий закон попиту та пропозиції: зменшується попит – зменшується пропозиція. Відповідно чим менше клієнтів бажають отримати сексуальні послуги, тим більше осіб припиняють заняття проституцією, оскільки в такій діяльності зникає основна ланка – клієнт, який платить гроші.

По-четверте, посилення покарання за організацію проституції, сутенерство та торгівлю людьми, а також утримання будинків розпусти та звідництво⁹⁰. Зазначені види діяльності є серйозними порушеннями прав людини, і вони повинні передбачати кримінальну відповідальність, яка відображає всю тяжкість подібних злочинів, які посягають на основоположні цінності будь-якої правової держави – людську честь та гідність, життя та здоров'я⁹¹.

⁸⁹ Протидія торгівлі людьми в Україні: навчально-методичний посібник до спецкурсу / Автори-упорядники: Е. Мручковська, Н. Пахом'юк, О. Кочерга; за заг. ред. К. Левківського та ін. – К.: ВАІТЕ, 2017. – С. 88

⁹⁰ Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А. В. Плотнікова. – К., 2010. – С. 20.

⁹¹ Надьон О. В. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності : монографія / О. В. Надьон. – К. : Атіка, 2004. – С.288

По-п'яте, усезагальний та цілісний підхід у боротьбі з проституцією, що означає протидію усім чинниками, які сприяють залученню людей до проституції. Ця умова запобіганню проституції передбачає комплексне вирішення питання в усіх найважливіших сферах життя людини: сім'я, робота, освіта, соціальне забезпечення⁹².

Сюди необхідно віднести, зокрема, кампанії з інформування громадськості. Для того, щоб політика держави у цій сфері була ефективною, така обов'язково повинна супроводжуватися великомасштабною інформаційною пропагандою. Однією із найголовніших ланок запобіганню проституції є спеціальні освітні програми у школах та вищих навчальних закладах: необхідно прямо та чесно пояснювати дітям, у чому полягає шкода зайняття проституцією.

Прикладом такого комплексного підходу є прийнятий у Японії ще у 1956 році Закон «Про запобіганню проституції» (Закон № 118 від 24 травня 1956 року). Цей закон спрямований на запобіганню проституції, покарання третіх осіб, залучених в торгівлю, а також на захист та реабілітацію жінок, залучених в проституцію. Він також відомий як «Закон про боротьбу з проституцією». Оскільки закон не запроваджує відповідальність повій та клієнтів, він розглядається як закон превентивний, а не як заборонний закон.

По-шосте, для реалізації усіх факторів протидії проституції вкрай необхідним є навчання працівників усіх згаданих вище сфер життєдіяльності суспільства, особливо співробітників правоохоронних органів. Досвід інших країн демонструє, що політика держави щодо запобіганню проституції буде результативною, тільки якщо супроводжувати її тривалим навчанням співробітників поліції, судів, прокуратури, а також працівників освіти, соціальних служб, місцевих органів влади, медичних установ тощо.

Нарешті, нове законодавство та новий порядок протидії проституції має стати національним пріоритетом і координуватися на національному

⁹² Орлеан А. М. Вдосконалення кримінального законодавства у напрямку протидії торгівлі людьми та пов'язаним з нею явищам / А. М. Орлеан, Б. В. Лизогуб // Право і безпека. – 2005. – № 4. – С. 102.

рівні. Запропоновані способи запобіганню проституції виправдають себе, якщо вони будуть розглядатися як пріоритет і послідовно впроваджуватися на території всієї держави. В іншому випадку, правопорушники (сутенери, звідники, клієнти) поширюватимуть свою діяльність у тих регіонах, де відповідне законодавство не діє.

Висновок до Розділу II

Проституція – це явище неоднозначне та багатоаспектне: хто скаже, що це антиморальна (девіантна) поведінка, а для когось це є чимось звичним та таким, що безумовно потребує легального захисту та врегулювання.

Чи захищають жінок закони проти проституції, прийняті в різних країнах? Відповідь залежить від конкретної держави. Наприклад, в бідніших державах заходи проти проституції часто зводяться до покарання секс-працівниць за те, що вони на свій розсуд розпоряджаються своїм тілом. Крім того, такі закони не завжди ефективні в питанні запобіганню поширенню хвороб, торгівлі людьми та насильства по відношенню до жінок. В підсумку: секс-працівникам самим доводиться платити хабарі поліції, щоб надалі уникнути притягнення до відповідальності.

Активісти, які називають себе «аболіціоністами» (в межах аболіціоністського підходу щодо легалізації проституції), вимагають покарання клієнтам – споживачам послуг. І справді, попит породжує пропозицію. Доки існують клієнти, готові платити за інтимні стосунки, доти існуватиме проституція з метою отримання прибутків.

Окрім того існує позиція, за якої працівникам секс-індустрії у будь-якому випадку необхідно надавати державну допомогу: як і соціальну, так і правоохоронну.

Проституція – це плацдарм для насильства, приниження, вчинення кримінальних правопорушень (проступків, злочинів). Саме тому в будь-

якому випадку ця сфера повинна перебувати під контролем держави, оскільки це зможе стримати «криміналізацію» суспільства.

Говорячи про основні засади запобігання проституції, на нашу думку, варто звернути увагу на комплексність правового та соціального регулювання. Усезагальний та цілісний підхід означає протидію усім чинниками, які сприяють залученню людей до проституції: сім'я, робота, освіта, соціальне забезпечення, освіта, інформаційна пропаганда.

Щодо питання про легалізацію проституції, ми вважаємо за доцільне запозичити так звану «шведську модель» проституції, яка передбачає кримінальне переслідування осіб, які купують послугу проституції, тобто є клієнтами (споживачами). Оскільки попит породжує пропозицію, законодавче обмеження попиту шляхом його криміналізації призведе до зниження рівня проституції як такого, оскільки у даних послугах зникне будь-яка потреба.

РОЗДІЛ ІІІ. ПРОСТИТУЦІЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

На початку 2020 року світ сколихнула хвиля захворювань на новий досі нікому не відомий вірус – коронавірусна хвороба (COVID-19). Пандемія змінила звичний уклад і підходи до ведення діяльності у всіх сферах суспільного життя. Більшість держав світу, які зачепила страшна хвороба, зазнали нищівного удару по економіці, малі та великі підприємства, а також приватні підприємці та само зайняті особи фактично припинили свою діяльність.

Глобальній секс-індустрії пандемія та карантинні обмеження також завдали серйозної шкоди. Публічні будинки та борделі закриваються: виникає проблема пошуку місця для провадження такої діяльності. Окрім того, в умовах пандемії різко скорочується число клієнтів-споживачів послуг.

Найсильніше секс-працівники постраждали від карантинних заходів: у більшості держав введено заборону на відвідування громадських місць (ресторанів, кафе, масажних салонів, саун) – плацдарму для діяльності повій. закриті громадські місця (в тому числі будинки розпусти) або встановлені жорсткі обмеження на вихід з дому.

Ситуація погіршується тим, що практично більшість секс-працівники вважаються самозайнятими, отже, несуть всі ризики, пов'язані з роботою, самостійно. Окрім того, в державах, де проституція поза законом, повіям не доводиться розраховувати на будь-яку компенсацію вимушеної втрати заробітку або на різного роду соціальну допомогу та забезпечення.

В період панування хвороби повії не застраховані і від можливості зараження смертельно-небезпечним вірусом. Зустріч з клієнтом може закінчитися фатально, однак відмова від нього може означати ризик втратити можливість втратити все у фінансовому плані».

Окрім того, вже звичні для нас засоби індивідуального захисту (антисептики, санітайзери, маски та респіратори) є марними у ситуації досить тісного контакту.

В умовах пандемії держави йдуть на радикальні карантинні заходи, які не уникають сфери проституції в державах, де така легалізована.

У Брюсселі, наприклад, влада прийняла рішення заборонити проституцію на невизначений термін в спробі сповільнити поширення інфекції в столиці Бельгії. Окрім того, місцева влада заборонила діяльність трьох готелів, які приймали секс-працівників. Причиною закриття закладів стало недотримання карантинних заходів, зокрема, соціальної дистанції. Рішення про заборону проституції було прийнято після того, як Брюссель вирішив ввести комендантську годину в барах ⁹³.

Японія, де проституція легалізована вже багато десятиліть, теж не лишилася осторонь проблем осіб, які займаються проституцією в період карантину. Зокрема, небайдужі домоглися здійснення працівникам секс-індустрії соціальних виплат за рахунок держави. Основним аргументом для прийняття такого рішення стало те, що у цій сфері зайнятими є велика кількість матерів-одиночок ⁹⁴.

Влада США також внесла корективи в роботу борделів. У Сіетлі у клієнтів перевіряють температуру і змушують митися дезінфікуючими засобами. На поцілунки запроваджена сувора заборона ⁹⁵

В Німеччині, де проституція легальна понад 20 років, борделі зачинено разом із ресторанами, кафе, пабами та іншими громадськими місцями з весни поточного року. Варто вказати, що секс-працівники в Німеччині отримують допомогу від держави за неможливість працювати в умовах карантину на рівні із іншими самозайнятими особами ⁹⁶.

⁹³ У Брюсселі через коронавірус заборонили проституцію [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство Уніан – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/world/u-bryusseli-cherez-koronavirus-zaboronili-prostituciю-novini-svitu-11164082.html>.

⁹⁴ Карантин та епідемія змусили уряди деяких країн допомагати секс-працівникам і зробити крок у бік часткової легалізації проституції. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://babel.ua/texts/42398-karantin-ta-epidemiya-zmusili-uryadi-deyakh-krajn-dopomagati-seks-pracivnikam-i-zrobiti-krok-u-bik-chastkovoji-legalizaciji-prostituciji-v-ukrajini-ce-ne-pracyuye-i-os-chomu>.

⁹⁵ Коронавірус поставил бордели на грань виживання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rosbalt.ru/world/2020/03/19/1833573.html>.

⁹⁶ У Німеччині тисячі секс-працівників залишилися на вулиці через коронавірус [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zik.ua/news/world/u_nimechchini_tysiachi_seks_pratsivnykiv_zalyshylysia_na_vulytsi_cherez_koronavirus_964330.

Але оскільки проституція в Німеччині легалізована, у працівників і робітниць цієї галузі є свої профспілки. Наприклад, у Німеччині діє Професійна спілка еротичних і сексуальних послуг (Berufsverband erotische und sexuelle Dienstleistungen e.V.). На офіційному сайті цієї організації з початку пандемії розміщено інформаційні статті про заходи контрацепції, COVID-19, шляхи його запобігання, а також про захист прав працівників секс-індустрії на період карантину⁹⁷.

Як видно із інформації, розміщеної на офіційному веб-сайті організації, щоб «допомогти» владі прийняти рішення щодо можливості відновлення роботи борделів в процесі пом'якшення карантинних заходів, профспілка розробила концепцію «гігієнічної адаптації» галузі до нових умов. У ній покроково описується те, яким чином передбачається здійснення процесу надання послуг клієнтам в умовах пандемії. Ключові пункти – регулярне провітрювання приміщень, дезінфекція і обов'язкове носіння масок, що закривають рот і ніс.

Згідно вказаних правил, необхідно: дотримуватися фізичної дистанції (в тому числі, в кімнатах відпочинку); регулярно провітрювати приміщення. Окрім того, варто уникати поцілунків та обіймів, а також необхідно відмовитись від рукостискань⁹⁸.

Пандемія COVID-19 та карантинні обмеження, введені владою, дали неочікуваний ефект: під загрозою опинився широкий спектр більшою мірою кримінальних бізнесів. Повії разом із наркоторговцями в умовах, що склались, вимушені ізолюватися та припинити свою діяльність. Такі послуги страждають через зменшення попиту: через відсутність стабільного заробітку та зменшення рівня доходів споживачів, останні починають економити на вищезгаданих дороговартісних розвагах. Тому, коли весь світ страждає від

⁹⁷ Berufsverband erotische und sexuelle Dienstleistungen e.V. Official website [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://berufsverband-sexarbeit.de/>.

⁹⁸ Sex work and Corona: protecting yourself and others [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aidshilfe.de/sex-work-corona-protecting-yourself-others>.

пандемії, без цілеспрямованого втручання держави таке антиморальне явище як проституція применшила темпи своєї діяльності.

В Азії, наприклад, ситуація в секс-індустрії зовсім інакша, ніж в Європі.

У Малайзії, де будь-яка діяльність, пов'язана з проституцією, незаконна та карається, влада запровадила щомісячні платежі у вигляді грошової допомоги, а також надала для бездомних та безробітних, багато з яких є працівниками-секс індустрії, тимчасові помешкання на період пандемії. Однак, щоб отримати допомогу, такі люди повинні приховати свою професію⁹⁹.

Влада Бангладешу фактично «ізолювала» ціле місто-бордель Даулатдію, заборонивши в'їзд та виїзд із населеного пункту. За неофіційними даними, у цьому селищі мешкає близько півтори тисячі дівчат-повій. Це місце по праву може вважатися одним з найбільших борделів світу, саме тому у цьому закладі секс-послуги користуються великим попитом. Зрозуміло, що до епідемії та до запровадження таких суворих обмежень у вказаному борделі було набагато більше клієнтів. Тому на даний час в умовах пандемії працівники Даулатдії не лише повністю ізолювані від решти суспільства, а й позбавлені будь-якої можливості заробити на життя¹⁰⁰. Врахувавши таку складну ситуацію, влада надала гуманітарну допомогу місцевим жителям. Однак така «акція» мала не досить вдалий результат: привезеного рису усім працівницям не вистачило¹⁰¹.

У М'янмі бути працівником секс-індустрії незаконно. «Закон про боротьбу з проституцією», прийнятий у 1949 р., залишає працівників поза межами державного захисту¹⁰². Відсутність контролю з боку держави

⁹⁹ COVID-19 has been devastating for sex workers across Asia-Pacific. Here's Why. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.arianalife.com/topics/trafficking/covid-19-has-been-devastating-for-sex-workers-across-asia-pacific-heres-why/>.

¹⁰⁰ У Бангладеші місто повій помирає від голоду. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://lenta.ua/ua/u-bangladeshi-misto-poviy-vmirae-vid-golodu-52474/>.

¹⁰¹ Там само.

¹⁰² COVID-19 has been devastating for sex workers across Asia-Pacific. Here's Why. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.arianalife.com/topics/trafficking/covid-19-has-been-devastating-for-sex-workers-across-asia-pacific-heres-why/>.

призводить до величезної кількості випадків насильства. Зокрема, близько 54 відсотки жінок та понад 34 відсотки трансгендерів, які надають сексуальні послуги у М'янмі, стикалися з насильством з боку клієнтів. COVID-19 лише погіршив ситуацію ¹⁰³. Не маючи державного захисту та залишаючись поза законом повії вимушені виходити на вулиці в пошуку клієнтів, і випадки насильства зростають.

Наприкінці березня уряд Таїланду ввів надзвичайний стан для стримування масштабів поширення пандемії. У зв'язку із цим в період спалаху хвороби у країні було зачинено усі розважальні заклади, у тому числі і публічні будинки, тим самим змусивши багатьох секс-працівників вийти на вулиці.

Тайська організація Service Workers in Groups Foundation (SWING), яка захищає здоров'я та права секс-працівників, протестувала таким обмеженням. Члени зазначеної організації роздавали їжу повіям, які в період карантину шукали клієнтів на вулицях. В результаті проведений захід не зазнав успіху: поліція припинила таку акцію правозахисної організації ¹⁰⁴.

Нова Зеландія. З метою обмеження експлуатації, захисту прав людини та створення більш безпечного середовища для секс-працівників, Нова Зеландія декриміналізувала даний вид діяльності у 2003 році ¹⁰⁵. В острівній державі до сексуальної праці ставляться як і до будь-якої іншої професії, а представники цієї сфери користуються тим самими права, що й інші працівники. Однак варто зазначити, що цей закон поширюється лише на громадян країни, що створює проблему для певної частини секс-працівників, оскільки багато з них є іноземними мігрантами ¹⁰⁶.

Після того, як наприкінці березня країна фактично заблокувала свою діяльність через COVID-19, повіям була надана можливість подати заявку на

¹⁰³ Там само.

¹⁰⁴ Там само.

¹⁰⁵ New Zealand safety net helps sex workers in lockdown [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/28/dont-have-to-fight-for-pennies-new-zealand-safety-net-helps-sex-workers-in-lockdown>.

¹⁰⁶ New Zealand safety net helps sex workers in lockdown [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/28/dont-have-to-fight-for-pennies-new-zealand-safety-net-helps-sex-workers-in-lockdown>.

отримання урядового пакету фінансової допомоги. Цей пакет надає їм доступ до субсидії в розмірі до 585,8 новозеландських доларів на тиждень протягом 12 тижнів ¹⁰⁷.

Висновок до Розділу III

Таким чином, на основі проаналізованого досвіду різних держав щодо регулювання проституції в умовах пандемії, можемо виділити кілька ключових моментів.

По-перше, чоловіки та жінки все ж можуть, грубо кажучи, вижити без доступу до послуг проституції. Німеччина, Нідерланди та Швейцарія, країни з найбільшими ринками регульованої проституції в Європі, закрили борделі, а деякі навіть великі штрафи за порушення нових правил. В умовах пандемії більшості клієнтів та споживачів послуг проституції постали перед вибором: задовольнити свої фізичні потреби, тим самим наразивши себе на небезпеку зараження вірусом, або ж відмовитись від таких послуг задля збереження власного здоров'я. Як показує практика, більшість обирає останній варіант ¹⁰⁸.

По-друге, працівники секс-індустрії є вкрай незахищеними з боку держави, а тому не можуть забезпечити себе матеріально за умов коронавірусної хвороби. Оскільки попит на проституцію зменшився, відповідно зменшились доходи повій, а в деяких випадках дохід взагалі відсутній, так як надання сексу послуг для багатьох працівників «найдавнішої професії» є основним видом заробітку. Зазначені твердження підтверджуються наведеними вище прикладами держав, де повії та правозахисні організації протестують проти запроваджених карантинних заходів, оскільки обмеження.

¹⁰⁷ Там само

¹⁰⁸ Coronavirus: Extra support for women involved in prostitution [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-52683276>.

По-третє, пандемія вкотре підтвердила позицію, що проституція повинна бути легалізована та контрольована з боку держави. Країни, в яких проституція легалізована, оперативно провели ряд заходів, які обмежили діяльність борделів та повій, у результаті чого зменшився попит на такі послуги. Більше того, в таких державах працівники секс-індустрії не залишились без даху над головою та матеріальної підтримки з боку держави, в порівнянні з державами, де працівники цієї сфери опинились просто неба без будь-якої матеріальної допомоги. Окремо варто звернути увагу на те, що чимало повій є самотніми матерями або єдиними годувальниками у сім'ї, що робить їх ще вразливішими за обставин, які склалися у світі.

ВИСНОВОК

Проституція є складним суспільним, поведінковим і сексуальним феноменом, який має багато аспектів – юридичний, соціальний, психологічний, медичний, морально-етичний.

В процесі історичного розвитку держав із іншими суспільними відносинами суттєво змінювались підходи до розуміння поняття проституція. На початкових етапах (наприклад, в часи Античності) із заняттям проституцією асоціювались виключно жінки. В подальшому разом із розширенням уявлення про прекрасне, змінилось і ставлення до чоловічої проституції, яка «процвітала» як і в стародавні часи, так і сьогодні. Окрім того, вато звернути увагу на те, що як і в найдавніші часи, Середньовіччя, так і на сьогодні проституція супроводжується іншими маргінальними явищами: бродяжництво, алкоголізм, наркоманія. Таким чином можемо дійти висновку, що на всіх етапах розвитку суспільство було і є схильним до «розгульного способу життя». Іншими словами, девіантна поведінка існує об'єктивно як результат потреб суспільства.

Проституція як соціальне явище існувала, існує, і, швидше за все, буде існувати в усіх країнах, незалежно від їх культурного розвитку і прийнятих проти цього заходів. Під проституцією необхідно розуміти вид позашлюбних статевих стосунків, коли людина, чи то чоловік, чи то жінка (дитина, пенсіонер, трансгендер; по суті, незалежно від статі), публічно або таємно пропонує своє тіло в користування необмеженому числу інших осіб за гроші або будь-яку іншу винагороду. Проституція виконує функцію статевої соціалізації певних категорій осіб, які не мають можливості задовольнити свої потреби в рамках загальноприйнятих норм та правил.

У сучасному світі проституція розглядається владою і суспільством як негативне явище, але правова оцінка її в різних державах неоднакова. У деяких державах існує заборона у вигляді адміністративної або кримінальної відповідальності, десь відповідальність передбачена лише за дії, що

сприяють залученню до проституції, інша категорія держав піддає кримінальному переслідуванню виключно клієнтів – споживачів послуг

Протягом багатьох років проституція привертала увагу громадськості. Сьогодні, за часів, коли практично весь світ знаходиться в полоні поширення COVID-19, ВІЛ-інфекцій та венеричних хвороб, а проституція сприяє їх поширенню, ця проблема стає як ніколи актуальною. До цього додаються також проблеми, пов'язані з генофондом, з відтворенням здорового населення, оскільки повія втрачає можливість народити здорову дитину. Відбувається моральне падіння суспільства: особи, які займаються проституцією, постійно піддаються приниженням. Окрім того, не менш важливою є проблема насильства у цій сфері. Проституція є фоном для провадження наркобізнесу, торгівлі зброєю та торгівлі людьми. Останнім часом зростає кількість дітей, які займаються проституцією, що призводить до деградації молодого покоління.

Вище зазначено далеко не виключний перелік проблем, які постають поряд із таким явищем як проституція, що підтверджує необхідність законодавчого врегулювання такої діяльності.

Одним з мотивів, що штовхає до зайняття проституцією, є потреба в матеріальному забезпеченні себе та родини. Даний факт підтверджується тим, що проституція набула поширення в країнах з низьким рівнем життя, а також тим, що до проституції залучаються незаможні верстви населення. Проституцією, в основному, займаються ті, хто відчуває невпевненість, тривогу, занепокоєння щодо своєї соціальної визначеності і свого соціального статусу в зв'язку з неможливістю забезпечити себе матеріально, відповідати певним соціальним очікуванням, в тому числі власним. Сексуальна поведінка багато в чому залежить від психологічних характеристик особистості. Наприклад, у дослідженнях жертв сексуального насильства була доведена роль негативного досвіду, отриманого в дитинстві і сформованим психологічним комплексом «віктимності» як здатності бути жертвою.

Не мало важливим є морально-етичний фактор, який полягає в тому, що проституція у різні часи, у різних державах та у різних колах людей по-різному оцінювалась з морально-етичної точки зору. Для одних соціальних груп проституція є цілком допустимою, інші ж на противагу сприймають її як вкрай аморальне явище. Особливо жорстоко проституція засуджується християнством.

Як обґрунтовано вище, проституція не має вікового і статевого цензів, не визнає поділу на класи. Супроводжуючись злочинною діяльністю, вона продовжує процвітати в багатьох країнах світу, законодавство і правозастосовча практика в яких по відношенню до проституції суттєво різняться.

Існує три моделі державного контролю за проституцією як за соціально девіацією: прогібіціонізм, регламентація і аболіціонізм. Перша модель пропагує заборону і юридичне переслідування осіб, які займаються проституцією. Друга – правове регулювання сфери секс-індустрії. Третя модель поєднує як і форму заборони, так і регламентацію.

В Україні проституція визнана адміністративно караним діянням. Сутенери та звідники за свою діяльність несуть кримінальну відповідальність. Однак все часто піднімається питання легалізації проституції, зокрема, на зразок «шведської моделі», яка передбачає кримінальне переслідування клієнтів, а не повій.

Серед переваг легалізації проституції варто виділити такі: суттєве поповнення державного бюджету; особи, які займаються проституцією, отримають повноцінний державний захист; попит на проституцію знизиться; перехід контролюючих функцій від поліції і інших правоохоронних органів до законодавчої і виконавчої гілок влади, які здійснюватимуть легальний контроль за провадженням такої діяльності; відповідним законом можна встановити основні вимоги до осіб, які зможуть займатися такою діяльністю; у випадку легалізації працівниками цієї сфери доступним буде створення спеціальних правозахисних організації, громадських об'єднань та профспілок

з метою захисту своїх прав. На нашу думку, головною перевагою легалізації проституції є захист осіб, які залучені до такої діяльності, від протиправних посягань. Контроль з боку держави за провадженням проституції суттєво вплине на супутні кримінальні правопорушення, що головним чином стосується насильницьких злочинів (вбивства, зґвалтування, побої та мордування, нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості), злочинів у сфері обігу наркотиків та зброї.

Серед недоліків легалізації проституції варто виділити такі: проституція фактично є однією з форм торгівлі людьми, а втягнення в таку діяльність суперечить усім моральним засадам суспільства; легалізація проституції не тотожна її викоріненню як соціального явища; у разі легалізації буде створено загрозу тіншової проституції; у тіншовій проституції рівень злочинності зростатиме; легалізація проституції згубно вплине на здоров'я осіб, які надають такі послуги; поширення складних невиліковних захворювань; незапланована вагітність та аборти; суттєве погіршення морального стану осіб, які займаються проституцією, захворювання нервової системи, психічні розлади, самогубства; поширення корупції у цій сфері діяльності.

Головна проблема криміналізації зрозуміла: якщо вважати її метою ліквідацію проституції, то вона не працює. Варто згадати, що одна з провідних теорій в кримінології говорить, що злочинність неможливо перемогти, її можна лише тримати в рамках. Неefективність криміналізації як шляху повного викорінення проституції особливо добре демонструється у державах з найжорстокішими покараннями. Там все одно зберігається проституція.

Легалізація проституції на даний час є непосильною для України. Суспільство ще не готове прийняти проституцію як законний вид праці. Проституцію як соціальне явище викоринити повністю неможливо, однак все ж можливо запобігти її проявам та зменшити обсяги діяльності.

В будь-якому випадку легалізацію проституції не слід визначати як санкціоновану вседозволеність. Легалізацію варто розглядати лише з однієї точки зору – як контроль держави за даним видом специфічного виду діяльності, викорінити який неможливо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавство

1. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон від 07.12.1984 р. – 1984.
4. Конвенція ООН про права дитини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
5. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text.
6. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text.
7. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами [Електронний ресурс]. – 1946 р. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_599
8. Конвенція про захист прав та основоположних свобод. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
9. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996
10. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій

щодо їх заповнення» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text>.

11. Проект Закону України «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів» № 3139 від 18.09.2015 [Електронний ресурс] / А. В. Немировський – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56559.

12. Постанова Пленуму Верховного суду України № 5 від 16.04.2004 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх»: [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>.

Підручники, статті, книги, монографії, електронні джерела

1. An Analysis of Individual, Institutional, and Cultural Pimping [Електронний ресурс] // Michigan Journal of Gender & Law – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/232698275.pdf>.

2. Coronavirus: Extra support for women involved in prostitution [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-52683276>.

3. COVID-19 has been devastating for sex workers across Asia-Pacific. Here's Why. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.arianalife.com/topics/trafficking/covid-19-has-been-devastating-for-sex-workers-across-asia-pacific-heres-why/>.

4. Jakobsson, N., Kotsadam, A. «Правовые основы и экономика международного сексуального рабства: законы о проституция и торговля людьми в целях сексуальной эксплуатации». Европейский журнал права и экономики, 35.1 (2013): С. 87–107.

5. Prostitution in Sweden: Debates and policies 1980-2004 [Електронний ресурс]. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/300776746_Prostitution_in_Sweden_Debates_and_policies_1980-2004.

6. Prostitution Policies in the Netherlands [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.sexworkeurope.org/sites/default/files/resource-pdfs/wijers_m_pros_policies_nl_2008.pdf.

7. Regulation of Prostitution in the Netherlands: Liberal Dream or Growing Repression? [Електронний ресурс] // European Journal on Criminal Policy and Research volume. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-018-9371-8>.

8. Sweden Treating Prostitution as Violence Against Women [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sisyphe.org/spip.php?article1424>.

9. The French law of April 13 2016 aimed at strengthening the fight against the prostitutional system and providing support for prostituted persons [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cap-international.org/wp-content/uploads/2017/04/CAP-brochure-MARS2017-EN-WEB3-1.pdf>.

10. А.И. Голосенко. Социологические исследования проституции / – Санкт-Петербург: Петрополис, 1998. – С.144.

11. Бандурка О.М. Як не стати жертвою злочини. Поради і застереження / Київ., 2004.

12. Блох И. История проституции [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <https://culture.wikireading.ru/48659>

13. В Італії повій зобов'язують носити форму [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/world/2015/08/20/313900_italii_prostitutok_obyazhut_nosit.html.

14. В Україні вперше дослідили секс-працю в зоні конфлікту на Донбасі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/%D0%B2-D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-D0%B2%D0%BF%D0%B5%D1%80D1%81%D1%96/a-52130099>

15. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. — С.1736.
16. Габрелян А. Ю. Доцільність легалізації проституції в Україні: аргументи «За» / А. Ю. Габрелян. // Сучасні питання економіки і права. — 2018. — №2. — С. 135–143.
17. Гарасимів Т. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки: філософсько-правовий вимір / Т. Гарасимів — Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. — С. 260-262
18. Голова Нацполіції виступає за легалізацію проституції [Електронний ресурс] // Інформаційне агенство Уніан – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/society/legalizaciya-prostituticii-golova-nacpolicii-klimenko-visloviv-svoyu-tochku-zoru-novini-ukrajini-11170580.html>.
19. Головкін Б. М. Поняття латентної віктимізації від злочинних посягань / Б. М. Головкін. // Питання боротьби зі злочинністю. — 2015. — №29. — С. 78–87.
20. Гура С. О. Психологічні особливості віктимної поведінки [Електронний ресурс] / С. О. Гура – Режим доступу до ресурсу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6062/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%20%.pdf>.
21. Демин В. Е. Криминологическая характеристика личности: теория и практика // М.: Аспект-Пресс, 2016
22. Дюпуи Е. Проституция в древности / Е. Дюпуи // . – Кишинев : Logos, 1991. – 214 с.
23. Заславська М. Г. Питання кримінально-правового захисту від насильства в сім'ї. Вісник Асоціації кримінального права України. 2015. № 2 (5). С. 196–204. Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9932/1/Zaslavska.pdf>

24. Зигмунд Фрейд. Теория психоанализа и «Эго-психология» (сборник) [Електронний ресурс] / Зигмунд Фрейд – Режим доступу до ресурсу: <https://libs.ru/book/551598/read/>.

25. Зінченко О. В. Конституції Скандинавських країн: порівняльний аналіз / О. В. Зінченко. // Вісник Національної академії правових наук України. – 2017. – №1. – С. 58–68.

26. И. А. Г. Социологические исследования проституции / А. Голосенко И. – Санкт-Петербург: Петрополис, 1998. – С. 15.

27. Илюхин Ю. Б. Криминология: от теории к практике // М.: Юніті-Дана, 2013. – С.280

28. Ислам и проституция. «Ночные бабочки» в мусульманских странах [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://islam-today.ru/obsestvo/raznoe/islam_i_prostituciya_nochnye_babochki_v_musulmanski_x_stranax/.

29. Карантин та епідемія змусили уряди деяких країн допомагати секс-працівникам і зробити крок у бік часткової легалізації проституції. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://babel.ua/texts/42398-karantin-ta-epidemiya-zmusili-uryadi-deyakh-krajin-dopomagati-seks-pracivnikam-i-zrobiti-krok-u-bik-chastkovoji-legalizaciji-prostituciji-v-ukrajini-se-ne-prasyuye-i-os-chomu>.

30. Квартал червоних ліхтарів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bezviz.co.ua/publications/kvartal-chervonykh-likhtariv/>.

31. Квітка Я. М. Девіантна поведінка як соціально-психологічна і юридична проблема/ Я. М. Квітка// Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення: матеріали міжнар. наук. Практ. конф. : у 2-х ч. Ч. 2 (м. Сімферополь 7-8 грудня 2006 р.) – 320 С.

32. Квітка Я. М. Девіантна поведінка як соціально-психологічна і юридична проблема/ Я. М. Квітка// Проблеми систематизації законодавства

України про адміністративні правопорушення: матеріали міжнар. наук. Практ. конф. : у 2-х ч. Ч. 2 (м. Сімферополь 7-8 грудня 2006 р.) – С.166.

33. Корба Г. У ліжку з війною. Зона АТО стала епіцентром розповсюдження проституції [Електронний ресурс] / Г. Корба. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/publications/zona-ato-stalae-pitsentrom-poshirennja-prostitutsiji-82840.html>.

34. Кравець В. Проблеми міжстатевих та шлюбно-сімейних стосунків у Античній Греції / В. Кравець. // Україна - Європа - Світ. – С. 78–89.

35. Кримінальний Кодекс України : закон від 05.04.2001 зі змінами та доповненнями № 2341-III// Відомості Верховної Ради України. – 2001

36. Кримінальну відповідальність несуть лише треті особи [Електронний ресурс] // Репортер – Режим доступу до ресурсу: <https://report.if.ua/polityka/Kryminalnu-vidpovidalnist-nesut-lyshe-treti-osoby/>.

37. Кунц Е. В. Криминологические и уголовно-правовые аспекты проституции / Е. В. Кунц // Вестн. Челябинск. гос. ун-та. – Вып. 1. – Т. 9. – 2003. – С. 58–62.

38. Литвинов А. Н.. Профилактика преступлений. От теории к практике населением : науч.-практ. пособ. – М. : ИКФ «Экмос», 2003. – С.140

39. Ломброзо Ч. Женщина, преступница и проститутка / Ч. Ломброзо, Г. Ферро // Гениальность и помешательство. – Ростов н/Д, 1997. – 544 с

40. М І. Мельник. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України / Мельник М.І.,Хавронюк М.І– Київ: Юридична думка, 2010.

41. М.І. Бажанов,. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред. М.І. Бажанова , В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2 – е вид. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – С. 304 .

42. Маныч Е. Г. Проституция: криминологические и уголовно-правовые аспекты : монография / под ред.: Мелешко Н. П. – Москва.: Юрлитинформ, 2011

43. Марисюк К. Б. Типи жертв злочинів [Електронний ресурс] / К. Б. Марисюк // Навчально-науковий інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка». – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://loads/vnulpurn_2015_824_74.pdf.

44. Мартыненко Н.К. Сифилим как главная причина начала регламентации проституции в России в середине XIX века / Н.К. Мартыненко // Весник Волжского университета им. В.Н. Татищева. – 2010. – с. 43-55. [Електронний ресурс] /– Режим доступу до ресурсу <https://cyberleninka.ru/article/n/sifilis-kak-glavnaya-prichina-nachala-reglamentatsii-prostitutitsii-v-rossii-v-seredine-hih-veka/viewer>

45. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

46. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні прав від 19 жовтня 1973 році [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

47. Моїсеєв Є.М. Криминологічна віктимологія: Навчальний посібник /., Джужа О.М., Василевич В.В. - за заг. ред.. О.М. Джужі.- Київ.: Атіка, 2006

48. Муравйов О. Легалізація проституції в Україні: бути чи не бути / О.Муравйов, Т.Милованов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravda.com.ua/articles/2015/10/21/7085619//>

49. Надьон О. В. Проституція: соціальний аспект та кримінальний аналіз / О. В. Надьон // Право і безпека. – 2005. – № 4. – С. 92–98.

50. Надьон О. В. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності : монографія / О. В. Надьон. – К. : Атіка, 2004. – 288 с.

51. Назаренко Д. О. Протидія проституції як фоновому для злочинності явищу [Електронний ресурс] / Д. О. Назаренко – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nzlubp_2013_11_65.

52. Незручна проблема: що варто робити з проституцією в Україні Дивись.info - <https://dyvys.info/2017/03/15/nezruchna-problema-shho-varto-robyty-z-prostytutsiyeyu-v-ukrayini-opytuvannya/> [Електронний ресурс] // Дивись Info. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://dyvys.info/2017/03/15/nezruchna-problema-shho-varto-robyty-z-prostytutsiyeyu-v-ukrayini-opytuvannya/>.

53. Небитов А. А. Запобігання сексуальній експлуатації на загальносоціальному рівні / А. А. Небитов // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . - 2019. - № 1. - С. 36-41. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2019_1_7

54. Небитов А. А. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією / А. А. Небитов. // Юридичний часопис Національної академії Внутрішніх справ. – 2014. – №1. – С. 35–43

55. Небитов А.А. Еволюція форм сексуальної експлуатації жінок у Стадродавньому світі. / А.А. Небитов // Науковий вісник Національної академії Внутрішніх справ. – 2015. – №1. – С. 285–295

56. О.Д. Назаренко. Протидія проституції як фоновому для злочинності явищу [Електронний ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Nzlubp_2013_11_65%20\(2\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Nzlubp_2013_11_65%20(2).pdf).

57. Особистість злочинця як об'єкт психологічного дослідження. // Вісник Національного університету оборони України. – 2015. – №1. – С. 112–115.
58. Орлеан А. М. Вдосконалення кримінального законодавства у напрямку протидії торгівлі людьми та пов'язаним з нею явищам / А. М. Орлеан, Б. В. Лизогуб // Право і безпека. – 2005. – № 4. – С. 101–104.
59. Охман О.В. Характеристика суб'єкта злочину за кримінальним законодавством України / О.В. Охман // Університетські записки. – 2006. – № 2 (18). – С. 247–253
60. Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / А. В. Плотнікова. – К., 2010. – 20 с.
61. Проституція: соціальний аспект та кримінальний аналіз [Електронний ресурс]. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Pib_2005_4_4_28.pd
62. Проституція: соціальний аспект та кримінальний аналіз [Електронний ресурс]. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Pib_2005_4_4_28.pd
63. Протидія торгівлі людьми в Україні: навчально-методичний посібник до спецкурсу / Автори-упорядники: Е. Мручковська, Н. Пахом'юк, О. Кочерга; за заг. ред. К. Левківського та ін. – К.: ВАІТЕ, 2017. – 88 с
64. Разумков висловився щодо легалізації зброї, проституції та марихуани [Електронний ресурс] // Українська правда – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/09/7/7265505/>.

65. Рачок Д. Секс-робота и все-все-все: принципы и внедрение легализации и декриминализации [Електронний ресурс] / Дафна Рачок // Гендер в деталях – Режим доступу до ресурсу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/seksualnist/sex-rabota-i-vse-vse-vse-printsipy-i-vnedrenie-legalizatsii-i-dekriminalizatsii-134877.html>
66. Реймон Д. Проблема продажи людей и проституция // Коалиция против торговли женщинами (CATW) / Д. Реймон [Електронний ресурс] : <http://www.womencw.ru/traffic/chapter02.html>.
67. Реньо Ф. Проституция. Историческое развитие и современное состояние проституции / Ф. Реньо. – М. : Л. О. Крумбюгель и Н. Н. Худяков, 1907. – 332 с.
68. Світлична Ю. О. Фонови для злочинності явища як індикатор криміногенної обстановки в регіоні. / Ю. О. Світлична // Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції / Ю. О. Світлична. – Харків, 2018. – С. 7–
69. Секс в храмі: чого нас позбавило християнство [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://was.media/uk/2017-09-12-seks-v-hrami-chogo-nas-pozbavilo-hristijanstvo/>.
70. Сергеенко М. Жизнь древнего Рима [Електронний ресурс] / М. Сергеенко // Пб.: Издательско-торговый дом "Летний Сад"; Журнал "Нева". – 2000. – Режим доступу до ресурсу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Serg/.
71. Слісаренко К. С. Проституція як вид девіантної поведінки / К. С. Слісаренко. // Форум права. – 2012. – №2. – С. 774–777.
72. Туляков В.А. Віктимологія. – К.: 2003
73. У Брюсселі через коронавірус заборонили проституцію [Електронний ресурс] // Інформаційне агенство Уніан – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/world/u-bryusseli-cherez-koronavirus-zaboronili-prostituticiyu-novini-svitu-11164082.html>.

74. У Німеччині тисячі секс-працівників залишилися на вулиці через коронавірус [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zik.ua/news/world/u_nimechchyni_tysiachi_seks_pratsivnykiv_zalyshylsia_na_vulytsi_cherez_koronavirus_964330.

75. України від 16.04.2004 № 5

76. Упродовж року Нацполіція виявила 189 злочинів у сфері торгівлі людьми [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://mvs.gov.ua/ua/news/21422_Uprodovzh_roku_Nacpoliciya_viyavila_189_zlochyniv_u_sferi_torgivli_lyudmi.htm.

77. Усатова Т. І. Зарубіжний досвід оцінювання, протидії проституції та створенню або утриманню місць розпусти та звідництва [Електронний ресурс] / Т. І. Усатва // Конференційний збірник – Режим доступу до ресурсу: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4213/1/-%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%8F%20%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82.%202_p132-134.pdf.

78. Устав (Конституція) Всемирной организации здравоохранения [Електронний ресурс]. – 1946 р. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_599

79. Цимбал Ю. Ю. Психологічна детермінанти формування «комплексу жертви» / Ю. Ю. Цимбал. // Національна академія Внутрішніх справ. – 2012. – №1. – С. 1050–1055.

80. Чаплак Я. В. Віктимність як соціально-психологічна проблема сучасності [Електронний ресурс] / Я. В. Чаплак, Г. В. Чуйко – Режим доступу до ресурсу: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v10/i28/43.pd>

81. Шведская модель: как отбить у мужчин желание покупать женщин [Електронний ресурс] // Cosmopolitan – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cosmo.ru/lifestyle/society/shvedskaya-model-kak-otbit-u-muzhchin-zhelanie-pokupat-zhenshchin/>.

82. Шевченко Л. О. психологічні характеристики віктимної особистості [Електронний ресурс] / Л. О. Шевченко // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://files.visnikkau.org/200001350-be6f7bf698/Visnyk5_23.pdf.

83. Шевчук Т.А. Щодо основних причин дитячої проституції як негативного явища у суспільстві / Т. Шевчук. – 2016. – №3. – С. 276–273.

84. Що таке жовтий квиток? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://answiki.org.ua/983-scho-take-zhovtyy-kvytok.html>.